

Проект «Сім'я без насильства»

ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ В СІМ'Ї

Інформаційно-методичний посібник

ЗМІСТ

МІЖНАРОДНІ КОНВЕНЦІЇ, ЗАКОНИ УКРАЇНИ, УКАЗИ ПРЕЗИДЕНТА.....	3
КОНВЕНЦІЯ	
про права дитини	4
ЗАКОН УКРАЇНИ	
«Про попередження насильства в сім'ї»....	5
ЗАКОН УКРАЇНИ	
«Про охорону дитинства» (витяг)	14
КОДЕКС УКРАЇНИ	
про адміністративні	
правопорушення (витяг)	15
ЗАКОН УКРАЇНИ	
«Про органи і служби у справах неповно-	
літніх та спеціальні установи для	
неповнолітніх»	16
ЗАКОН УКРАЇНИ	
«Про соціальну роботу з дітьми	
та молоддю»	23
УКАЗ Президента України	
«Про першочергові заходи щодо захисту	
прав дітей»	31
ПОЛОЖЕННЯ, ПРАВИЛА, ІНСТРУКЦІЇ, ПОРЯДКИ, ВІДОМЧІ НАКАЗИ.....	35
ПОРЯДОК	
розгляду звернень та повідомлень з	
приводу жорстокого поводження з	
Дітьми або реальної загрози його	
вчинення	36
ІНСТРУКЦІЯ	
щодо порядку взаємодії управлінь від-	
ділів) у справах сім'ї та молоді, служб у	
справах неповнолітніх, центрів соціаль-	
них служб для молоді та органів внутрі-	
шніх справ з питань здійснення заходів	
з попередження насильства в сім'ї.....	41
ПОРЯДОК	
здійснення працівниками центрів	

соціальних служб для молоді соціального	
інспектування з метою забезпечення	
супроводу неблагополучних сімей	59
ПОРЯДОК	
виявлення та ведення обліку дітей	
службами у справах неповнолітніх	61
ПОЛОЖЕННЯ	
про службу дільничних інспекторів	
міліції в системі Міністерства внутрішніх	
справ України (витяг)	65
ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ	
про відділ у справах сім'ї, молоді та	
спорту районної, районної у м. Сева-	
стополі державної адміністрації	67
ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ	
про центр соціально-психологічної	
допомоги	71
ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ	
про спеціалізоване формування	
"Мобільний консультаційний пункт	
Соціальної роботи в сільській та гірській	
місцевостях, віддалених районах міст"	74
ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ, З ДОСВІДУ РОБОТИ	77
ПРОГРАМА ДІЙ	
«Діти та насильство»	78
ПРОГРАММА	
«Строим Європу для детей и вместе	
с детьми»	84
ЗАХОДИ	
з проведення в Херсонській області	
у 2006 році Року захисту прав дитини	86
ЗРАЗОК	
інформаційного буклету	91
ВИДИ	
домашнього насильства над дітьми та	
їх класифікація	94

**МІЖНАРОДНІ КОНВЕНЦІЇ,
ЗАКОНИ УКРАЇНИ,
УКАЗИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ**

КОНВЕНЦІЯ

про права дитини

(витяг)

Стаття 19

1. Держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину.

2. Такі заходи захисту, у випадку необхідності, включають ефективні процедури для розроблення соціальних програм з метою надання необхідної підтримки дитині й особам, які турбуються про неї, а також здійснення інших форм запобігання, виявлення, повідомлення, передачі на розгляд, розслідування, лікування та інших заходів у зв'язку з випадками жорстокого поводження з дитиною, зазначеними вище, а також, у випадку необхідності, для порушення початку судової процедури.

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про попередження насильства в сім'ї

Цей Закон визначає правові і організаційні основи попередження насильства в сім'ї, органи та установи, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

Для цілей цього Закону наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

насильство в сім'ї – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю;

фізичне насильство в сім'ї – умисне нанесення одним членом сім'ї іншому члену сім'ї побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, нанесення шкоди його честі і гідності;

сексуальне насильство в сім'ї – протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканість іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру по відношенню до неповнолітнього члена сім'ї;

психологічне насильство в сім'ї – насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдаватися або завдається шкода психічному здоров'ю;

економічне насильство в сім'ї – умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого члена сім'ї житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я;

жертва насильства в сім'ї – член сім'ї, який постраждав від фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства з боку іншого члена сім'ї;

попередження насильства в сім'ї – система соціальних і спеціальних заходів, спрямованих на усунення причин і умов, які сприяють вчиненню насильства в сім'ї, припинення насильства в сім'ї, яке готується або вже почалося, притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні насильства в сім'ї, а також медико-соціальна реабілітація жертв насильства в сім'ї;

реальна загроза вчинення насильства в сім'ї – погроза вчинення одним членом сім'ї стосовно іншого члена сім'ї умисних дій, передбачених абзацом другим цієї статті, якщо є реальні підстави очікувати її виконання;

захисний припис – спеціальна форма реагування служби дільничних інспекторів міліції та кримінальної міліції у справах неповнолітніх щодо захисту жертви насильства в сім'ї, яким особі, яка вчинила насильство в сім'ї, забороняється вчиняти певні дії стосовно жертви насильства в сім'ї;

віктимна поведінка щодо насильства в сім'ї – поведінка потенційної жертви насильства в сім'ї, що провокує насильство в сім'ї.

Стаття 2. Законодавство про попередження насильства в сім'ї

Законодавство про попередження насильства в сім'ї складається з Конституції України (254к/96-ВР), цього Закону, інших нормативно-правових актів, які регулюють відносини щодо попередження насильства в сім'ї.

Стаття 3. Органи та установи, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї

1. Здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї в межах наданих їм повноважень покладається на:

1) спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї;

2) службу дільничних інспекторів міліції та кримінальну міліцію у справах неповнолітніх органів внутрішніх справ;

3) органи опіки і піклування;

4) спеціалізовані установи для жертв насильства в сім'ї:

кризові центри для жертв насильства в сім'ї та членів сім'ї, стосовно яких існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї (далі – кризові центри);

центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї.

2. Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації незалежно від форми власності, об'єднання громадян, а також окремі громадяни можуть сприяти у здійсненні заходів з попередження насильства в сім'ї.

Стаття 4. Підстави для вжиття заходів з попередження насильства в сім'ї

1. Підставами для вжиття заходів з попередження насильства в сім'ї є:

заява про допомогу жертви насильства в сім'ї або члена сім'ї, стосовно якого існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї;

висловлене жертвою насильства в сім'ї або членом сім'ї, стосовно якого існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї, бажання на вжиття заходів з попередження насильства в сім'ї у разі, якщо повідомлення або заява надійшли не від нього особисто;

отримання повідомлення про застосування насильства в сім'ї або реальної загрози його вчинення стосовно неповнолітнього чи недієздатного члена сім'ї.

2. Заява та повідомлення про застосування насильства в сім'ї або реальної загрози його вчинення приймаються за місцем проживання постраждалого органами, зазначеними в пунктах 1 та 2 частини першої статті 3 цього Закону.

3. Орган, до якого надійшла заява або надійшло повідомлення про вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення, розглядає заяву чи повідомлення та вживає в межах своїх повноважень передбачені законом заходи з попередження насильства в сім'ї.

4. Порядок розгляду заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення затверджується Кабінетом Міністрів України.

Розділ II

ОРГАНИ ТА УСТАНОВИ, НА ЯКІ ПОКЛАДАЄТЬСЯ ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Стаття 5. Повноваження спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї

Спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї:

бере участь в розробленні та реалізує державну політику щодо попередження насильства в сім'ї;

координує діяльність служби дільничних інспекторів міліції, кримінальної міліції у справах неповнолітніх, органів опіки і піклування у питаннях попередження насильства в сім'ї;

визначає потребу регіонів у створенні спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї;

здійснює контроль за організацією і діяльністю спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї;

здійснює збір та узагальнення даних про насильство в сім'ї відповідно до законодавства;

організовує і проводить соціологічні, психолого-педагогічні та кримінологічні дослідження насильства в сім'ї;

надає органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам і організаціям незалежно від форми власності, об'єднанням громадян, окремим громадянам методичну і практичну допомогу, консультації з питань попередження насильства в сім'ї;

організовує і проводить просвітницьку та роз'яснювальну роботу серед членів сім'ї, де виникає реальна загроза вчинення насильства в сім'ї або де було вчинено насильство в сім'ї, про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися;

звертається до центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування за наданням відповідної допомоги жертвам насильства в сім'ї;

приймає і розглядає заяви та повідомлення про вчинення насильства в сім'ї і реальну загрозу його вчинення;

направляє жертв насильства в сім'ї та членів сім'ї, стосовно яких існує реальна загроза його вчинення, до спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї.

Стаття 6. Повноваження служби дільничних інспекторів міліції та кримінальної міліції у справах неповнолітніх щодо попередження насильства в сім'ї

1. Служба дільничних інспекторів міліції та кримінальна міліція у справах неповнолітніх:

виявляють причини і умови, що сприяють проявам насильства в сім'ї, вживають у межах своїх повноважень заходи щодо їх усунення;

беруть на профілактичний облік осіб, схильних до вчинення насильства в сім'ї, та проводять виховно-попереджувальну роботу з ними;

відвідують сім'ї, члени яких перебувають на профілактичному обліку, за місцем їх проживання і проводять з ними профілактичну роботу;

виносять офіційні попередження членам сім'ї про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї та про неприпустимість віктимної поведінки;

приймають та розглядають у межах своїх повноважень, визначених законом, заяви і повідомлення про насильство в сім'ї або про реальну загрозу його вчинення;

вживають відповідних заходів щодо припинення насильства в сім'ї, а також дій членів сім'ї, що направлені на виконання реальної загрози вчинення насильства в сім'ї;

повідомляють членів сім'ї, де виникає реальна загроза вчинення насильства в сім'ї або де було вчинено насильство в сім'ї, про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися;

направляють жертв насильства в сім'ї до спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї;

виносять захисні приписи у випадках, передбачених цим Законом;

контролюють виконання вимог захисних приписів;

взаємодіють із спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї, з органами опіки і піклування та спеціалізованими установами для жертв насильства в сім'ї у питаннях попередження насильства в сім'ї;

надають інформацію з питань попередження насильства в сім'ї на запит уповноважених органів;

здійснюють інші повноваження щодо попередження насильства в сім'ї, передбачені законом.

2. Повноваження кримінальної міліції у справах неповнолітніх поширюються на випадки, коли жертва насильства в сім'ї або особа, стосовно якої існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї, а також особа, що вчинила насильство в сім'ї, не досягли 18-річного віку.

Стаття 7. Повноваження органів опіки і піклування щодо попередження насильства в сім'ї

Органи опіки і піклування:

надають допомогу у відновленні порушених прав та захисті законних інтересів неповнолітнім, які мають батьків і проживають у сім'ях, дітям-сиротам, які залишилися без піклування батьків і виховуються в сім'ях опікунів (піклувальників), прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу, а також членам сім'ї, визнаним в судовому порядку недієздатними, у випадках, коли стосовно них вчинено або існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї;

представляють у суді інтереси неповнолітніх та недієздатних членів сім'ї, які стали жертвами насильства в сім'ї;

здійснюють інші повноваження щодо попередження насильства в сім'ї, передбачені законом.

Стаття 8. Кризові центри

1. Кризові центри створюються місцевими державними адміністраціями за поданням спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї відповідно до соціальних потреб регіону.

2. Кризові центри можуть також створюватися органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, благодійними фондами, об'єднаннями громадян і окремими громадянами за погодженням із спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї і реєструються в порядку, визначеному законом.

3. Працівники кризових центрів:

здійснюють прийом членів сім'ї, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї;

організують надання необхідної психологічної, педагогічної, медичної, юридичної допомоги членам сім'ї, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї;

відповідно до можливостей надають притулок для тимчасового перебування членам сім'ї, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї;

повідомляють членів сім'ї, де виникає реальна загроза вчинення насильства в сім'ї або де було вчинено насильство в сім'ї, про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися;

повідомляють службу дільничних інспекторів міліції чи кримінальну міліцію у справах неповнолітніх про виявлені факти реальної загрози застосування насильства у сім'ї або про факти вчинення такого насильства;

вивчають і узагальнюють причини та умови конкретних проявів насильства в сім'ї;

надають інформацію з питань попередження насильства в сім'ї на запит уповноважених органів;

взаємодіють із засобами масової інформації, громадськими організаціями у проведенні просвітницької та виховної роботи з питань попередження насильства в сім'ї.

4. Кризові центри є неприбутковими організаціями, користуються правами юридичної особи, мають власні бланки, печатку з зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням.

Стаття 9. Центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї

1. Центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї створюються відповідно до законодавства, що регламентує створення закладів охорони здоров'я. Центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї можуть створюватися в системі діючих закладів охорони здоров'я.

2. В центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї поміщаються жертви насильства в сім'ї (з їхньої згоди або на їхнє прохання) на підставі рішення медичної комісії центру. Щодо неповнолітніх членів сім'ї необхідна згода одного з батьків, усиновителів, опікуна чи піклувальника або органу опіки і піклування.

3. Жертви насильства в сім'ї перебувають у центрах медико-соціальної реабілітації протягом терміну, необхідного для їхнього лікування та психо-соціальної реабілітації. За їхнім бажанням вони можуть пройти курс лікування та психо-соціальної реабілітації амбулаторно.

4. Працівники центрів медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї: надають жертвам насильства в сім'ї первинну медико-санітарну і психологічну допомогу, окремі види психіатричної допомоги на підставах та в порядку, передбачених Законом України "Про психіатричну допомогу", іншими законами;

за необхідності направляють жертв насильства в сім'ї для відповідного подальшого лікування;

організують надання юридичних консультацій жертвам насильства в сім'ї;

повідомляють про вчинене насильство в сім'ї службу дільничних інспекторів міліції чи кримінальну міліцію у справах неповнолітніх;

надають інформацію з питань попередження насильства в сім'ї на запит уповноважених органів.

Розділ III

СПЕЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'І

Стаття 10. Офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї

1. Члену сім'ї, який вчинив насильство в сім'ї, виноситься офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, за умови відсутності в його діях ознак злочину, службою дільничних інспекторів міліції або кримінальною міліцією у справах неповнолітніх, про що йому повідомляється під розписку.

2. Офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї

може бути винесено осудній особі, яка на момент його винесення досягла 16-річного віку.

3. У разі вчинення особою насильства в сім'ї, після отримання нею офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, щодо цієї особи у випадках і в порядку, передбачених цим Законом, може бути винесено захисний припис.

Стаття 11. Офіційне попередження про неприпустимість віктимної поведінки щодо насильства в сім'ї

У разі систематичної (трьох і більше випадків) віктимної поведінки члена сім'ї, внаслідок якої створюється ситуація, що може призвести до вчинення насильства в сім'ї, службою дільничних інспекторів міліції або кримінальною міліцією у справах неповнолітніх даному члену сім'ї виноситься офіційне попередження про неприпустимість віктимної поведінки щодо насильства в сім'ї, про що йому повідомляється під розписку.

Стаття 12. Взяття на профілактичний облік та зняття з профілактичного обліку членів сім'ї, які вчинили насильство в сім'ї

1. Членів сім'ї, яким було винесено офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, служба дільничних інспекторів міліції чи кримінальна міліція у справах неповнолітніх беруть на профілактичний облік.

2. Зняття з профілактичного обліку членів сім'ї, які вчинили насильство в сім'ї, проводиться органами, які брали особу на такий облік, якщо протягом року після останнього факту вчинення насильства в сім'ї особа жодного разу не вчинила насильства в сім'ї.

3. Порядок взяття на профілактичний облік та порядок зняття з профілактичного обліку членів сім'ї, яким було винесено офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, затверджуються Міністерством внутрішніх справ України.

Стаття 13. Захисний припис

1. Особі, яка вчинила насильство в сім'ї після отримання офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, дільничним інспектором міліції або працівником кримінальної служби у справах неповнолітніх за погодженням з начальником відповідного органу внутрішніх справ і прокурором може бути винесений захисний припис.

2. Захисний припис не підлягає погодженню у разі наявності в діях особи, яка вчинила насильство в сім'ї, ознак злочину.

3. Захисний припис може бути винесений до осудної особи, яка на момент винесення захисного припису досягла 16-річного віку.

4. Захисним приписом особі, стосовно якої він винесений, може бути заборонено чинити певну дію (дії) по відношенню до жертви насильства в сім'ї, а саме:

чинити конкретні акти насильства в сім'ї;

отримувати інформацію про місце перебування жертви насильства в сім'ї;

розшукувати жертву насильства в сім'ї, якщо жертва насильства в сім'ї за влас-

ним бажанням перебуває у місці, що невідоме особі, яка вчинила насильство в сім'ї;
відвідувати жертву насильства в сім'ї, якщо вона тимчасово перебуває не за місцем спільного проживання членів сім'ї;

вести телефонні переговори з жертвою насильства в сім'ї.

5. Зазначені у частині четвертій цієї статті обмеження встановлюються на термін до 30 діб з дня погодження захисного припису з прокурором.

Стаття 14. Стягнення коштів на утримання жертв насильства в сім'ї у спеціалізованих установах для жертв насильства в сім'ї

Рішення про стягнення з осіб, які вчинили насильство в сім'ї, коштів на відшкодування витрат на утримання жертв насильства в сім'ї у спеціалізованих установах для жертв насильства в сім'ї приймається судом в установленому законом порядку за позовом адміністрації спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї.

Розділ IV

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Стаття 15. Відповідальність за вчинення насильства в сім'ї

Члени сім'ї, які вчинили насильство в сім'ї, несуть кримінальну, адміністративну чи цивільно-правову відповідальність відповідно до закону.

Розділ V

ФІНАНСУВАННЯ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ, НА ЯКІ ПОКЛАДАЄТЬСЯ ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Стаття 16. Джерела фінансування органів, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї, і спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї

1. Фінансування органів та установ з попередження насильства в сім'ї, які належать до системи органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування, здійснюється за рахунок коштів бюджету відповідного рівня.

2. Фінансування спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї, створених підприємствами, установами, організаціями, благодійними фондами, об'єднаннями громадян чи окремими громадянами, здійснюється за рахунок їхніх власних коштів.

3. Спеціалізовані установи для жертв насильства в сім'ї мають право на регресний позов про відшкодування коштів на утримання жертв насильства в сім'ї до осіб, які вчинили насильство в сім'ї.

Розділ VI

ОХОРОНА ПРАВ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗАХОДІВ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Стаття 17. Охорона прав членів сім'ї при здійсненні заходів з попередження насильства в сім'ї

1. Членам сім'ї, стосовно яких здійснюються заходи з попередження насильства в сім'ї, держава гарантує охорону прав і законних інтересів.

2. Посадові особи та працівники, які здійснюють заходи з попередження насильства в сім'ї, не можуть розголошувати відомості про особисте та сімейне життя, що стали їм відомі у зв'язку з виконанням їх службових обов'язків.

Розділ VII

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності через три місяці з дня його опублікування.

2. Кабінету Міністрів України протягом місяця з дня набрання чинності цим Законом:

підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законів України у відповідність із цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

відповідно до своєї компетенції забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування центральними і місцевими органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

Президент України Л.КУЧМА

м. Київ, 15 листопада 2001 року

N 2789-III

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про охорону дитинства (витяг)

Стаття 10. Право на захист від усіх форм насильства

Кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності. Дисципліна і порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватися на принципах, що ґрунтуються на взаємоповазі, справедливості і виключають приниження честі та гідності дитини.

Держава здійснює захист дитини від:

усіх форм фізичного і психічного насильства, образи, недбалого і жорстокого поводження з нею, експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють;

втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів і психотропних речовин;

залучення до екстремістських релігійних психокультових угруповань та течій, використання її для створення та розповсюдження порнографічних матеріалів, примушування до проституції, жебрацтва, бродяжництва, втягнення до азартних ігор тощо.

Держава через органи опіки і піклування, служби у справах неповнолітніх, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді у порядку, встановленому законодавством, надає дитині та особам, які піклуються про неї, необхідну допомогу у запобіганні та виявленні випадків жорстокого поводження з дитиною, передачі інформації про ці випадки для розгляду до відповідних уповноважених законом органів для проведення розслідування і вжиття заходів щодо припинення насильства.

Дитина вправі особисто звернутися до органу опіки та піклування, служби у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, інших уповноважених органів за захистом своїх прав, свобод і законних інтересів.

Розголошення чи публікація будь-якої інформації про дитину, що може заподіяти їй шкоду, без згоди законного представника дитини забороняється.

Процедура розгляду скарг дітей на порушення їх прав і свобод, жорстоке поводження, насильство і знущання над ними в сім'ї та поза її межами встановлюється законодавством.

Президент України Л.КУЧМА
м. Київ, 26 квітня 2001 року
№ 2402-III

КОДЕКС УКРАЇНИ

про адміністративні правопорушення

Стаття 173-2. Вчинення насильства в сім'ї або невиконання захисного припису

Вчинення насильства в сім'ї, тобто умисне вчинення будь-яких дій фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування фізичного насильства, що не завдало фізичного болю і не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання захисного припису особою, стосовно якої він винесений, - тягнуть за собою накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням двадцяти відсотків заробітку.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, - тягнуть за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти відсотків заробітку, а в разі якщо за обставинами справи, з урахуванням особи порушника, застосування цих заходів буде визнано недостатнім, - адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх

(витяг)

Виходячи з Конституції України та Конвенції ООН про права дитини цей Закон визначає правові основи діяльності органів і служб у справах неповнолітніх та спеціальних установ для неповнолітніх, на які покладається здійснення соціального захисту і профілактики правопорушень серед осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи, які здійснюють соціальний захист і профілактику правопорушень серед неповнолітніх

Здійснення соціального захисту і профілактики правопорушень серед неповнолітніх покладається на:

Уповноважений центральний орган виконавчої влади у справах сім'ї та молоді, Республіканський комітет у справах сім'ї та молоді Автономної Республіки Крим, служби у справах неповнолітніх обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських і районних у містах рад;

школи соціальної реабілітації та професійні училища

соціальної реабілітації органів освіти;

центри медико-соціальної реабілітації неповнолітніх закладів охорони здоров'я;

центри соціально-психологічної реабілітації неповнолітніх служб у справах неповнолітніх;

(Частину першу доповнено абзацом п'ятим згідно із Законом N 673-IV від 03.04.2003)

притулки для неповнолітніх служб у справах неповнолітніх;

суди;

кримінальну міліцію у справах неповнолітніх органів внутрішніх справ;

приймальники-розподільники для неповнолітніх органів внутрішніх справ;

спеціальні виховні установи Державного департаменту України з питань виконання покарань.

(Абзац десятий частини першої статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2377-IV від 20.01.2005)

(Частина перша статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом N 312-XIV від 11.12.98; в редакції Закону N 864-XIV від 08.07.99)

У здійсненні соціального захисту і профілактики правопорушень серед неповнолітніх беруть участь у межах своєї компетенції інші органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, окремі громадяни.

(Частина друга статті 1 в редакції Закону N 864-XIV від 08.07.99)

Під соціальним захистом неповнолітніх у цьому Законі слід розуміти комплекс заходів і засобів соціально-економічного та правового характеру, здійснення яких покладається на суб'єктів, зазначених у частинах першій та другій цієї статті, щодо забезпечення прав дітей на життя, розвиток, виховання, освіту, медичне обслуговування, надання матеріальної підтримки.

(Статтю 1 доповнено частиною третьою згідно із Законом N 673-IV від 03.04.2003)

Стаття 2. Основні принципи діяльності органів і служб у справах неповнолітніх та спеціальних установ для неповнолітніх

Діяльність органів і служб у справах неповнолітніх та спеціальних установ для неповнолітніх здійснюється на принципах:

законності;

застосування переважно методів виховання і переконання, що передбачають вжиття примусових заходів лише після вичерпання всіх інших заходів впливу на поведінку неповнолітніх;

гласності, тобто систематичного інформування про стан правопорушень серед неповнолітніх, роботу уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах сім'ї та молоді, Республіканського комітету у справах сім'ї та молоді Автономної Республіки Крим, служб у справах неповнолітніх і спеціальних установ для неповнолітніх у відкритій державній статистиці, засобах масової інформації;

(Абзац четвертий статті 2 в редакції Закону N 864-XIV від 08.07.99)

збереження таємниці про неповнолітніх, які вчинили правопорушення і до яких застосовувалися заходи індивідуальної профілактики;

неприпустимості приниження честі і гідності неповнолітніх, жорстокого поводження з ними.

Розділ II

ОРГАНИ І СЛУЖБИ У СПРАВАХ НЕПОВНОЛІТНІХ

Стаття 4. Уповноважений центральний орган виконавчої влади у справах сім'ї та молоді, Республіканський комітет у справах сім'ї та молоді Автономної Республіки Крим і служби у справах неповнолітніх

Служби у справах неповнолітніх створюються відповідними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Головними завданнями уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах сім'ї та молоді, Республіканського комітету у справах сім'ї та молоді Автономної Республіки Крим і служб у справах неповнолітніх є:

розроблення і здійснення самостійно або разом з відповідними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, громадськими організаціями заходів щодо забезпечення прав, свобод і законних інтересів неповнолітніх, запобігання вчиненню ними правопорушень;

контроль за виконанням цих заходів;

координація зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності у вирішенні питань соціального захисту неповнолітніх та організації роботи щодо запобігання бездоглядності і правопорушенням серед них, соціальної адаптації неповнолітніх, які відбували покарання у виді позбавлення волі на певний строк;

(Абзац третій частини другої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3167-IV від 01.12.2005)

здійснення контролю за умовами утримання і виховання неповнолітніх у спеціальних установах для неповнолітніх, організацією виховної роботи в навчальних закладах і за місцем проживання;

здійснення контролю за дотриманням законодавства про працю неповнолітніх на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності;

ведення державної статистики щодо неповнолітніх відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів;

подання органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам та організаціям незалежно від форми власності, громадським організаціям, громадянам практичної та методичної допомоги, консультацій з питань соціального захисту і профілактики правопорушень серед неповнолітніх.

Уповноважений центральний орган виконавчої влади у справах сім'ї та молоді, Республіканський комітет у справах сім'ї та молоді Автономної Республіки Крим і служби у справах неповнолітніх мають право:

приймати з питань, віднесених до їх компетенції, рішення, які є обов'язковими для виконання органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, посадовими особами і громадянами;

МІЖНАРОДНІ КОНВЕНЦІЇ, ЗАКОНИ УКРАЇНИ, УКАЗИ ПРЕЗИДЕНТА

звертатися у разі порушення прав та інтересів неповнолітніх, а також з питань працевлаштування, подання їм іншої допомоги до відповідних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності;

перевіряти стан виховної роботи з неповнолітніми у навчальних закладах, за місцем проживання, а також на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності, де працюють неповнолітні;

перевіряти умови утримання і виховання неповнолітніх у спеціальних установах для неповнолітніх;

(Абзац шостий частини третьої статті 4 виключено на підставі Закону N 673-IV від 03.04.2003)

ставити перед відповідними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування питання про накладення дисциплінарних стягнень на посадових осіб у разі невиконання ними рішень, прийнятих уповноваженим центральним органом виконавчої влади у справах сім'ї та молоді, Республіканським комітетом у справах сім'ї та молоді Автономної Республіки Крим, службами у справах неповнолітніх;

визначати потребу регіонів у створенні та функціонуванні спеціальних установ для неповнолітніх;

розробляти і реалізовувати власні та підтримувати громадські проекти програм соціального спрямування з метою забезпечення та реалізації прав, свобод і законних інтересів неповнолітніх, запобігання вчиненню ними правопорушень;

(Частину третю статті 4 доповнено абзацом згідно із Законом N 673-IV від 03.04.2003)

порушувати перед відповідними органами питання про притягнення до відповідальності згідно із законом фізичних та юридичних осіб, які допустили порушення прав, свобод і законних інтересів неповнолітніх;

(Частину третю статті 4 доповнено абзацом згідно із Законом N 673-IV від 03.04.2003)

відвідувати неповнолітніх, які опинилися у складних життєвих умовах, перебувають на обліку в службі у справах неповнолітніх, за місцем їх проживання, навчання, роботи, проводити відповідну профілактичну роботу.

(Частину третю статті 4 доповнено абзацом згідно із Законом N 673-IV від 03.04.2003)

Уповноважений центральний орган виконавчої влади у справах сім'ї та молоді контролює і координує діяльність Республіканського комітету у справах сім'ї та молоді Автономної Республіки Крим, служб у справах неповнолітніх обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Республіканський комітет у справах сім'ї та молоді Автономної Республіки Крим, служби у справах неповнолітніх обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, міські та районні ради контролюють і координують діяльність служб у справах неповнолітніх відповідно районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах рад, а також подають їм прак-

тичну і методичну допомогу, узагальнюють і поширюють позитивний досвід роботи.

Центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, посадові особи зобов'язані у термін, визначений уповноваженим центральним органом виконавчої влади у справах сім'ї та молоді, Республіканським комітетом у справах сім'ї та молоді Автономної Республіки Крим, відповідними службами у справах неповнолітніх, повідомляти про заходи, вжиті на виконання прийнятих рішень.

Штатна чисельність працівників районних і міських служб у справах неповнолітніх устанавлюється залежно від кількості неповнолітніх, які проживають у районах, містах (один працівник служби – до двох тисяч неповнолітніх у районах та до чотирьох тисяч – у містах і районах у містах).

(Частина сьома статті 4 в редакції Закону N 673-IV від 03.04.2003)

Уповноважений центральний орган виконавчої влади у справах сім'ї та молоді, Республіканський комітет у справах сім'ї та молоді Автономної Республіки Крим, служби у справах неповнолітніх мають права юридичної особи, власний бланк, печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням.

Положення про служби у справах неповнолітніх затверджується Кабінетом Міністрів України.

(Стаття 4 в редакції Закону N 864-XIV від 08.07.99)

Стаття 5. Кримінальна міліція у справах неповнолітніх

Кримінальна міліція у справах неповнолітніх є складовою частиною кримінальної міліції органів внутрішніх справ і створюється на правах самостійного підрозділу в головних управліннях Міністерства внутрішніх справ України в Криму, місті Києві, Київській області, управліннях Міністерства внутрішніх справ міста Севастополя, областей, управліннях внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України на транспорті та Міністерстві внутрішніх справ України.

Кримінальна міліція у справах неповнолітніх зобов'язана:

проводити роботу щодо запобігання правопорушенням неповнолітніх;
виявляти, припиняти та розкривати злочини, вчинені неповнолітніми, вживати з цією метою оперативно-розшукових і профілактичних заходів, передбачених чинним законодавством;

розглядати у межах своєї компетенції заяви і повідомлення про правопорушення, вчинені неповнолітніми;

здійснювати досудову підготовку матеріалів про правопорушення, вчинені неповнолітніми, провадити дізнання в межах, визначених кримінально-процесуальним законодавством;

виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню правопорушень неповнолітніми, вживати в межах своєї компетенції заходів до їх усунення;

брати участь у правовому вихованні неповнолітніх;

розшукувати неповнолітніх, які залишили сім'ї, навчально-виховні заклади (бродяжать) та спеціальні установи для неповнолітніх;

виявляти дорослих осіб, які втягують неповнолітніх у злочинну діяльність, проституцію, пияцтво, наркоманію та жебрацтво;

МІЖНАРОДНІ КОНВЕНЦІЇ, ЗАКОНИ УКРАЇНИ, УКАЗИ ПРЕЗИДЕНТА

виявляти осіб, які займаються виготовленням та розповсюдженням порнографічної продукції, видань, що пропагують насильство, жорстокість, сексуальну розпусту;

вести облік неповнолітніх правопорушників, у тому числі звільнених з спеціальних виховних установ, з метою проведення профілактичної роботи, інформувати відповідні служби у справах неповнолітніх стосовно цих неповнолітніх;

(Абзац десятий частини другої статті 5 в редакції Закону N 673-IV від 03.04.2003; із змінами, внесеними згідно із Законом N 2377-IV від 20.01.2005)

повертати до місця постійного проживання, навчання або направляти до спеціальних установ для неповнолітніх у термін не більше восьми годин з моменту виявлення неповнолітніх, яких було підкинуто, або які заблукали, або залишили сім'ю чи навчально-виховні заклади;

викликати неповнолітніх, їх батьків (усиновителів) або опікунів (піклувальників), а також інших осіб у справах та інших матеріалах про правопорушення і у разі ухилення без поважних причин від явки за викликом – піддавати їх приводу;

відвідувати неповнолітніх правопорушників за місцем їх проживання, навчання, роботи, проводити бесіди з ними, їх батьками (усиновителями) або опікунами (піклувальниками);

отримувати від підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності відомості, необхідні у зв'язку з матеріалами про правопорушення, що перебувають у її провадженні;

затримувати і тримати у спеціально відведених для цього приміщеннях неповнолітніх віком до 14 років, які залишилися без опіки та піклування, – на період до передачі їх законним представникам або до влаштування у встановленому порядку, а неповнолітніх, які вчинили правопорушення до досягнення віку, з якого за такі діяння особи підлягають кримінальній відповідальності, – до передачі їх законним представникам або направлення до приймальників-розподільників, але не більш як на вісім годин;

(Абзац п'ятнадцятий частини другої статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1410-IV від 03.02.2004)

здійснювати згідно з чинним законодавством гласні та негласні оперативно-розшукові заходи з метою розкриття злочинів, вчинених неповнолітніми або за їх участю;

виявляти, вести облік осіб, які втягують неповнолітніх в антигромадську діяльність;

(Абзац сімнадцятий частини другої статті 5 в редакції Закону N 864-XIV від 08.07.99)

проводити обшуки, вилучення та інші слідчі дії відповідно до кримінально-процесуального законодавства;

проводити за наявності законних підстав огляд неповнолітніх, речей, які є при них, транспортних засобів;

вилучати документи і предмети, що можуть бути речовими доказами правопорушення або використані на шкоду здоров'ю неповнолітніх;

(Абзац двадцятий частини другої статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом N 864-XIV від 08.07.99)

складати протоколи про адміністративні правопорушення неповнолітніх, а також їх батьків (усиновителів) або опікунів (піклувальників), які не виконують обов'язків щодо виховання і навчання неповнолітніх, інформувати відповідні служби у справах неповнолітніх;

(Абзац двадцять перший частини другої статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом N 673-IV від 03.04.2003)

вносити підприємствам, установам та організаціям незалежно від форм власності обов'язкові для розгляду подання про необхідність усунення причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень неповнолітніми;

доставляти в органи внутрішніх справ на строк до трьох годин неповнолітніх, які вчинили адміністративне правопорушення, але не досягли віку, з якого настає адміністративна відповідальність, для встановлення особи, обставин вчинення правопорушення та передачі їх батькам чи особам, які їх замінюють;

негайно повідомляти органи прокуратури, а після встановлення особи неповнолітнього відразу сповіщати батьків чи осіб, які їх замінюють, про затримання цього неповнолітнього, у тому числі й про його адміністративне затримання;

(Частину другу статті 5 доповнено абзацом згідно із Законом N 673-IV від 03.04.2003)

повідомляти органи опіки та піклування за місцем перебування неповнолітнього про відомий факт залишення його без опіки (піклування) батьків;

(Частину другу статті 5 доповнено абзацом згідно із Законом N 673-IV від 03.04.2003)

інформувати відповідні служби у справах неповнолітніх про неповнолітніх, які затримані чи обвинувачуються у вчиненні злочинів; *(Частину другу статті 5 доповнено абзацом згідно із Законом N 673-IV від 03.04.2003)* здійснювати відповідно до законодавства заходи соціального патронажу щодо неповнолітніх, які відбували покарання у виді позбавлення волі на певний строк;

(Частину другу статті 5 доповнено абзацом згідно із Законом N 3167-IV від 01.12.2005)

вести облік неповнолітніх правопорушників, які потребують медичної допомоги, у тому числі звільнених із спеціальних виховних установ, з метою проведення профілактичної роботи, інформувати відповідні служби у справах неповнолітніх стосовно цих неповнолітніх.

(Частину другу статті 5 доповнено абзацом згідно із Законом N 3167-IV від 01.12.2005)

Кримінальна міліція у справах неповнолітніх виконує й інші обов'язки та має інші права, передбачені чинним законодавством.

Положення про кримінальну міліцію у справах неповнолітніх затверджується Кабінетом Міністрів України.

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про соціальну роботу з дітьми та молоддю

Цей Закон визначає організаційні і правові засади соціальної роботи з дітьми та молоддю.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

соціальна робота з дітьми та молоддю – діяльність уповноважених органів, підприємств, організацій та установ незалежно від їх підпорядкування і форми власності та окремих громадян, яка спрямована на створення соціальних умов життєдіяльності, гармонійного та різнобічного розвитку дітей та молоді, захист їх конституційних прав, свобод і законних інтересів, задоволення культурних та духовних потреб;

соціальне обслуговування – робота, спрямована на задоволення потреб, які виникають у процесі життєдіяльності, що забезпечує гармонійний та різнобічний розвиток дітей та молоді шляхом надання соціальної допомоги і різноманітних соціальних послуг;

соціальний супровід – робота, спрямована на здійснення соціальних опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій дітей та молоді з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їх соціального статусу;

соціальна профілактика – робота, спрямована на попередження аморальної, протиправної, іншої асоціальної поведінки дітей та молоді, виявлення будь-якого негативного впливу на життя і здоров'я дітей та молоді та запобігання такому впливу;

соціальна реабілітація – робота, спрямована на відновлення морального, психічного та фізичного стану дітей та молоді, їх соціальних функцій, приведення індивідуальної чи колективної поведінки у відповідність із загальновизнаними суспільними правилами і нормами;

соціальне інспектування – система заходів, спрямованих на здійснення нагляду, аналізу, експертизи, контролю за здійсненням соціальних програм, проектів, умовами життєдіяльності, моральним, психічним та фізичним станом дітей та молоді, забезпечення захисту їх прав, свобод та законних інтересів;

центри соціальних служб для молоді – спеціальні заклади, що надають соціальні послуги сім'ям, дітям та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги;

фахівець із соціальної роботи – особа, яка має спеціальну освіту і здійснює соціальну роботу з різними категоріями дітей та молоді або відповідними соціальними групами на професійних або волонтерських засадах;

волонтерський рух – добровільна, добродійна, неприбуткова та вмотивована

діяльність, яка має суспільно корисний характер;

соціальний менеджмент – управління системою соціальної роботи, спрямоване на реалізацію її завдань та пошук оптимальних шляхів їх вирішення.

Стаття 2. Законодавство України про соціальну роботу з дітьми та молоддю

Законодавство України про соціальну роботу з дітьми та молоддю базується на Конституції України і складається з цього Закону та інших нормативно-правових актів.

Якщо міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Законом, то застосовуються правила міжнародних договорів.

Стаття 3. Суб'єкти соціальної роботи з дітьми та молоддю

Суб'єктами соціальної роботи з дітьми та молоддю є:

уповноважені органи, які здійснюють соціальну роботу з дітьми та молоддю; фахівці із соціальної роботи.

До уповноважених органів належать:

органи виконавчої влади;

органи місцевого самоврядування;

служби у справах неповнолітніх;

центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, їх спеціалізовані формування;

підприємства, установи та організації, незалежно від їх підпорядкування та форми власності.

Стаття 4. Об'єкти соціальної роботи з дітьми та молоддю

Об'єктами соціальної роботи з дітьми та молоддю є:

діти, молодь та члени їх сімей;

професійні та інші колективи;

соціальні групи, щодо яких здійснюється соціальна робота.

Стаття 5. Основні принципи здійснення соціальної роботи з дітьми та молоддю

Соціальна робота з дітьми та молоддю ґрунтується на загальновизнаних гуманістичних, демократичних та правових засадах.

Основними принципами соціальної роботи з дітьми та молоддю є:

законність, додержання і захист прав людини;

диференційність, системність, індивідуальний підхід;

доступність, конфіденційність у соціальній роботі;

відповідальність суб'єктів соціальної роботи за додержання етичних і правових норм, вимог та правил здійснення соціальної роботи;

добровільність у прийнятті допомоги.

Стаття 6. Сфери та рівні здійснення соціальної роботи з дітьми та молоддю

Сферами здійснення соціальної роботи з дітьми та молоддю є:

громадська;
економічна;
освітня;
виховна;
культурна;
оздоровча.

Соціальна робота з дітьми та молоддю, державне управління та контроль у цій сфері здійснюються на місцевому, регіональному, державному рівнях.

Розділ II

**ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ**

Стаття 7. Основні напрями державної політики у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю

Основними напрямками державної політики у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю є:

- визначення правових засад соціальної роботи з дітьми та молоддю;
- розроблення та реалізація державних, галузевих, регіональних програм соціального становлення і соціальної підтримки дітей та молоді;
- створення сприятливих умов для гармонійного розвитку дітей та молоді, задоволення потреб у добровільному виборі виду діяльності, не забороненому законодавством, активної участі в творчій, культурологічній, спортивній і оздоровчій діяльності;
- консультування і надання соціальних послуг, соціально-медичної, психолого-педагогічної, правової, інформаційної та інших видів соціальної допомоги;
- здійснення соціального менеджменту щодо організації діяльності органів виконавчої влади, громадських організацій, спрямованої на подолання соціальних проблем;
- здійснення соціально-профілактичної роботи щодо запобігання наслідкам негативних явищ та подолання таких наслідків;
- розроблення та здійснення комплексу реабілітаційних заходів щодо відновлення соціальних функцій, психологічного та фізичного стану дітей та молоді, які зазнали жорстокості, насильства, потрапили в екстремальні ситуації;
- сприяння дитячим і молодіжним організаціям, іншим об'єднанням громадян, фізичним особам у реалізації ними власних соціально значущих ініціатив і проєктів;
- забезпечення дотримання соціальних стандартів і нормативів умов життєдіяльності, морального, психологічного та фізичного стану дітей та молоді;

здійснення кадрового, науково-методичного, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного та інших видів забезпечення соціальної роботи;
сприяння розвитку та підтримка волонтерського руху;
встановлення та зміцнення зв'язків із соціальними службами для молоді за кордоном, інтеграція в міжнародну систему соціальної роботи з молоддю;
здійснення комплексу медико-соціальних та реабілітаційних заходів щодо адаптації в суспільстві дітей з вадами фізичного та розумового розвитку.

Стаття 8. Соціальне обслуговування дітей та молоді

Соціальне обслуговування дітей та молоді здійснюється у порядку, визначеному законодавством, шляхом надання соціальних послуг:

гарантованих державою безкоштовних фізкультурно-оздоровчих послуг;
у доборі роботи і працевлаштуванні відповідно до покликання, здібностей, професійної підготовки, освіти, професійної орієнтації та перепідготовки;
у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, спеціального медичного обслуговування, оздоровлення, відпочинку;
добродійних послуг для задоволення духовних, культурних, естетичних, виховних, освітніх, оздоровчо-лікувальних, рекреаційних та інших потреб.

Стаття 9. Соціальний супровід дітей та молоді

Соціальний супровід передбачає здійснення:

службами у справах неповнолітніх, центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді системного обліку та догляду дітей і молоді, які опинилися в складних життєвих ситуаціях;

систематичних і комплексних заходів, спрямованих на подолання життєвих труднощів, збереження та підвищення соціального статусу дітей та молоді;

системи заходів, спрямованих на подолання різних видів залежностей, які завдають шкоди психічному і фізичному здоров'ю дітей та молоді;

соціальної опіки щодо дітей з вадами фізичного та розумового розвитку.

Стаття 10. Соціальна профілактика серед дітей та молоді

Соціальна профілактика серед дітей та молоді передбачає здійснення:

системного обліку і догляду за дітьми та молоддю, які виявили схильність до асоціальної поведінки;

інформаційно-просвітницької, пропагандистської та агітаційної роботи серед дітей та молоді за місцем проживання, навчання або роботи.

Стаття 11. Соціальна реабілітація дітей та молоді

Соціальна реабілітація дітей та молоді передбачає здійснення:

навчально-виховної реабілітації у загальноосвітніх школах-інтернатах для дітей та молоді, які потребують соціальної допомоги; у спеціальних загальноосвітніх школах (школах-інтернатах) для дітей та молоді, які потребують корекції фізичного та розумового розвитку; у загальноосвітніх санаторних школах (школах-інтернатах) для дітей, які потребують тривалого лікування;

соціально-лікувальної та психологічної реабілітації у відповідних закладах охорони здоров'я дітей та молоді, які зазнали жорстокості, насильства, а також які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС;

фізичної реабілітації дітей та молоді з фізичними, розумовими вадами у спеціалізованих фізкультурно-оздоровчих закладах (клубах, центрах тощо);

медико-соціальної реабілітації неповнолітніх, які зловживають алкоголем, наркотиками і які за станом здоров'я не можуть бути направлені до шкіл соціальної реабілітації та професійних училищ соціальної реабілітації;

соціально-освітньої реабілітації в школах соціальної реабілітації та професійних училищах соціальної реабілітації неповнолітніх, які скоїли правопорушення.

Стаття 12. Соціальне інспектування у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю

Соціальне інспектування здійснюється з метою контролю за додержанням вимог законодавства щодо захисту прав і свобод дітей та молоді у сфері соціальної роботи з ними.

Соціальне інспектування здійснюється центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді спільно з відповідними органами виконавчої влади, яким законодавством надано право здійснювати інспекторський нагляд.

Порядок і умови здійснення соціального інспектування визначаються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань молодіжної політики.

За результатами соціального інспектування центри соціальних служб для молоді мають право:

звертатися до органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ, організацій всіх форм власності;

порушувати перед відповідними органами клопотання про застосування передбачених законодавством санкцій до підприємств, установ та організацій усіх форм власності, громадян, накладання дисциплінарних та адміністративних стягнень на посадових осіб у разі порушення ними законодавства стосовно дітей та молоді.

Стаття 13. Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді

1. Здійснення соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю покладається на:

Державну соціальну службу для сім'ї, дітей та молоді;

республіканський (Автономної Республіки Крим), обласні, Київський та Севастопольський міські, районні, міські, районні у містах, селищні та сільські центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;

спеціалізовані формування центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (служба соціальної підтримки сімей, служба роботи з ін'єкційними споживачами наркотиків, центр соціально-психологічної допомоги, центр соціально-психологічної;

реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями, мобільний пункт соціальної роботи в сільській та гірській місцевості, школа волонтерів, студентська соціальна служба, служба "Телефон довіри", інформаційно-ресурсний центр,

дружня клініка для молоді, консультаційні пункти в закладах соціального спрямування тощо).

Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді діє в складі центрального органу виконавчої влади з питань сім'ї, дітей та молоді і йому підпорядковується.

Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді утворюються, реорганізуються і ліквідуються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, належать до сфери їх управління і підпорядковуються відповідно органу виконавчої влади чи виконавчому органу міської, селищної, сільської ради.

Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді контролює і координує діяльність центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Республіканський (Автономної Республіки Крим), обласні, Київський та Севастопольський міські центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді контролюють і координують діяльність центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді відповідно

районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах, селищних та сільських рад, а також надають їм практичну і методичну допомогу.

2. Штатна чисельність працівників республіканського (Автономної Республіки Крим), обласних, Київського та Севастопольського міських, районних, міських, районних у містах, селищних та сільських центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та

молоді встановлюється згідно з державними соціальними стандартами і нормативами.

3. Загальне положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді затверджує Кабінет Міністрів України.

4. Діяльність центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді фінансується за рахунок коштів, передбачених у місцевих бюджетах за відповідним кодом програмної класифікації видатків, та інших джерел, не заборонених законодавством.

5. Послуги, що надаються центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, є державними послугами і здійснюються на безоплатній основі";

Стаття 14. Завдання суб'єктів соціальної роботи з дітьми та молоддю

Завданнями суб'єктів соціальної роботи з дітьми та молоддю є:

надання різноманітних соціальних послуг, соціально-медичної, психолого-педагогічної, правової, інформаційної, матеріальної та інших видів соціальної допомоги, консультування дітей та молоді;

розроблення та здійснення системи заходів по створенню умов, достатніх для життєдіяльності різних категорій дітей та молоді;

здійснення соціально-профілактичної роботи серед дітей та молоді, проведення системи заходів щодо запобігання негативним явищам та їх подолання;

розроблення та здійснення реабілітаційних заходів щодо відновлення соціальних функцій, морального, психічного та фізичного стану дітей та молоді, пристосування їх до безпечних соціальних та інших умов життєдіяльності, а також надання

допомоги дітям, молоді, які зазнали жорстокості та насильства, потрапили в екстремальні ситуації;

здійснення міжнародного співробітництва, вивчення і поширення передового міжнародного досвіду з питань соціальної роботи з дітьми та молоддю;

сприяння молодіжним організаціям і окремим громадянам у їх культурному і фізичному розвитку, участі в трудовій та суспільно корисній діяльності;

здійснення інших повноважень у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю.

Стаття 15. Права суб'єктів соціальної роботи з дітьми та молоддю

Суб'єкти соціальної роботи з дітьми та молоддю мають право:

вносити до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування пропозиції щодо соціальної роботи з дітьми і молоддю, брати участь у їх реалізації;

укладати договори з підприємствами, установами і організаціями, в тому числі зарубіжними, на виконання ними робіт, що сприяють підвищенню ефективності соціальної роботи;

створювати агентства, спеціалізовані служби, інші установи соціального спрямування, займатися благодійництвом відповідно до законодавства України;

одержувати від підприємств, установ та організацій усіх форм власності інформацію з питань соціальної роботи з дітьми та молоддю;

проводити на підприємствах, в установах та організаціях соціологічні дослідження з проблем молоді;

представляти інтереси окремих молодих людей (молодих сімей) в їх відносинах з підприємствами, установами, організаціями;

Стаття 16. Права та обов'язки фахівця із соціальної роботи з дітьми та молоддю

Права та обов'язки фахівця із соціальної роботи з дітьми та молоддю визначаються та затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань молодіжної політики.

Стаття 17. Підстави щодо зміни або припинення надання соціальних послуг дітям та молоді

Підставами щодо зміни або припинення надання соціальних послуг дітям та молоді визнаються:

досягнення повноліття дітьми та віку молодими громадянами, з якого на них не поширюються норми цього Закону;

добровільна відмова від отримання відповідного виду соціальних послуг, якщо ця відмова або її наслідки не порушують прав, свобод інших осіб та не несуть в собі загрозу життю особи, яка відмовляється від отримання відповідного виду соціальних послуг;

інші обставини, встановлені законом.

Розділ III

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ

Стаття 18. Відповідальність за порушення у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю

Порушеннями у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю визнаються:

- порушення принципів здійснення соціальної роботи з дітьми та молоддю;
- невиконання фахівцями із соціальної роботи своїх обов'язків;
- порушення порядку здійснення соціальної роботи з дітьми та молоддю;
- порушення суб'єктами соціальної роботи інших вимог законодавства у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю.

За порушення законодавства щодо соціальної роботи з дітьми та молоддю суб'єкти соціальної роботи несуть відповідальність згідно з законами України.

Стаття 19. Порядок розгляду спорів, що виникають у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю

Спори, що виникають у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю, розглядаються відповідно до законодавства України.

Розділ IV

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ

Стаття 20. Міжнародне співробітництво у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю

Україна бере участь у міжнародному співробітництві у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю на державному, регіональному та місцевому рівнях.

З метою розвитку міжнародного співробітництва в цій сфері Україна укладає міжнародні угоди з іншими державами та міжнародними організаціями.

Розділ V

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.
2. Кабінету Міністрів України у тримісячний строк:
 - подати до Верховної Ради України пропозиції про приведення законодавчих актів України у відповідність з цим Законом;
 - розробити і затвердити мінімальні стандарти щодо здійснення соціальної роботи з дітьми та молоддю;
 - привести свої нормативно-правові акти у відповідність з цим Законом.

Президент України Л.КУЧМА

м. Київ, 21 червня 2001 року

N 2558-III

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей

З метою поліпшення соціального захисту дітей, у тому числі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, розв'язання проблем дитячої бездоглядності і безпритульності, створення належних умов для соціально-психологічної адаптації дітей, реалізацію їх права на сімейне виховання та здоровий розвиток postanovlyayu:

1. Визначити одним із головних напрямів діяльності органів виконавчої влади реалізацію державної політики щодо захисту прав дітей, перш за все дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

2. Кабінету Міністрів України:

1) забезпечити додержання центральними та місцевими органами виконавчої влади вимог законодавства про охорону дитинства, зокрема соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, порушувати в разі потреби в установленому порядку питання про притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні цього законодавства;

2) підготувати та подати на затвердження:

до 1 жовтня 2005 року проект Національної програми подолання дитячої безпритульності і бездоглядності на 2006-2010 роки;

протягом другого півріччя 2005 року проект Національного плану дій на 2006-2016 роки щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини;

3) розробити та подати на розгляд Верховної Ради України до 1 вересня 2005 року законопроекти про внесення змін до законодавчих актів України щодо:

передачі Міністерству України у справах молоді та спорту повноважень органів управління освітою з питань усиновлення дітей;

закріплення повноважень з питань опіки та піклування над дітьми за службами у справах неповнолітніх, перейменування цих служб на служби у справах дітей;

запровадження економічних механізмів стимулювання та підтримки меценатства і соціальних ініціатив суб'єктів підприємницької діяльності у створенні, у тому числі в сільській місцевості, соціальної інфраструктури (навчальних закладів, закладів охорони здоров'я та культури тощо) для дітей;

4) розробити та затвердити до 1 вересня 2005 року концепцію реформування системи закладів всіх форм власності для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

5) вирішити після законодавчого визначення повноважень Міністерства України у справах молоді та спорту щодо усиновлення дітей питання про утворення у складі цього Міністерства урядового органу з питань усиновлення та захисту прав дитини;

6) розробити механізм фінансування витрат на утримання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, незалежно від форми їх влаштування за принципом "гроші ходять за дитиною";

7) передбачати під час підготовки проектів законів про Державний бюджет України на 2006 та наступні роки видатки на утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб з їх числа незалежно від форми влаштування дітей на рівні, не нижчому ніж двократний розмір прожиткового мінімуму, встановленого законом для таких осіб;

8) опрацювати питання щодо механізму реалізації батьками-вихователями дитячих будинків сімейного типу права на відпустку та пенсійне забезпечення;

9) забезпечити до 1 жовтня 2005 року приведення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із Законом України "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування", зокрема в частині реалізації батьками-вихователями дитячих будинків сімейного типу права бути законними представниками своїх вихованців і захищати їхні права та інтереси в органах державної влади, в тому числі судових, як опікуни або піклувальники без спеціальних на те повноважень;

10) проаналізувати до 1 серпня 2005 року стан фінансового забезпечення дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей, вжити заходів щодо поліпшення такого забезпечення, недопущення випадків зобов'язання батьків-вихователів та прийомних батьків закуповувати товари і продукти для дітей-вихованців та прийомних дітей у визначених суб'єктів господарювання та за безготівковими розрахунками;

11) вирішити протягом 2005 року питання щодо запровадження нових ефективних форм профілактики соціального сирітства, забезпечення створення мережі соціальних центрів матері і дитини, соціальних гуртожитків, центрів для ВІЛ-інфікованих дітей, збільшення кількості центрів соціально-психологічної реабілітації неповнолітніх;

12) забезпечити доступ сімей, дітей та молоді, які проживають у сільській місцевості, до соціальних послуг через розвиток мережі центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;

13) підтримати реалізацію експериментального проекту у Київській області щодо реформування системи опіки і піклування, передбаченого Державною програмою запобігання дитячій бездоглядності на 2003-2005 роки.

3. Міністерству юстиції України за участю Верховного Суду України:

проаналізувати у двомісячний строк судову практику щодо розгляду судами цивільних справ з установлення опіки та піклування, внести в разі потреби пропозиції щодо поліпшення захисту прав дитини під час розгляду судами таких справ;

вивчити у тримісячний строк питання щодо можливості створення при судових палатах у кримінальних справах загальних апеляційних судів спеціалізованих колегій для розгляду справ неповнолітніх;

опрацювати питання щодо впровадження ювенального судочинства та внести в установленому порядку відповідні пропозиції.

4. Міністерству охорони здоров'я України:

забезпечити проведення до 1 жовтня 2005 року медичного огляду дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також дітей, які виховуються у неблагополучних сім'ях;

проаналізувати у двомісячний строк стан роботи щодо профілактики раннього соціального сирітства та за результатами такого аналізу вжити додаткових заходів до розв'язання цієї проблеми.

5. Міністерству України у справах молоді та спорту затвердити до 1 серпня 2005 року порядок ведення банку даних про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

6. Міністерству внутрішніх справ України:

проаналізувати у двомісячний строк стан роботи з розшуку дітей, безвісно відсутніх батьків, а також батьків підкинутих дітей та вжити відповідних заходів щодо вдосконалення роботи у цьому напрямі;

надавати Президентові України щоквартально інформацію щодо розшуку дітей, які залишили сім'ї, навчально-виховні заклади або спеціальні установи для неповнолітніх;

вжити заходів щодо посилення роботи з виявлення осіб, які втягують неповнолітніх до жебракування, пияцтва, наркоманії, злочинної діяльності, та забезпечити притягнення таких осіб у встановленому порядку до відповідальності.

7. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям:

вжити заходів щодо суттєвого поліпшення роботи, спрямованої на захист прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, зокрема щодо своєчасного виявлення таких дітей, вирішення питання їх влаштування, реалізації ними права на житло, освіту, матеріальне забезпечення після закінчення перебування таких дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу;

вирішити до 15 серпня 2005 року питання забезпечення служб у справах неповнолітніх кваліфікованими кадрами відповідно до нормативів, визначених Законом України "Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх" і "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування";

забезпечити до 1 жовтня 2005 року створення і ведення банку даних про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також банку даних про сім'ї потенційних усиновителів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів;

взяти під особливий контроль питання щодо забезпечення належних умов проживання та навчання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

забезпечити у двомісячний строк проведення обстеження умов виховання дітей у неблагополучних сім'ях, зокрема у сільській місцевості, вжити в установленому порядку заходів щодо раннього виявлення неблагополучних сімей, в яких виховуються діти, їх обліку і соціального супроводу, а також надання підтримки дітям, які проживають у таких сім'ях;

проаналізувати у двомісячний строк ефективність діяльності органів опіки та піклування, додержання ними вимог законодавства про соціальний захист дітей, насамперед щодо вирішення питань з установами статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, реалізації права дитини на сімейне виховання, та за результатами такого аналізу провести наради з проблемних питань;

вжити невідкладних заходів щодо збереження житла, в якому проживали діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, до влаштування у відповідні заклади, та повернення їм такого житла;

забезпечити в установленому порядку вирішення питання про поліпшення фінансового та матеріально-технічного забезпечення закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також дитячих будинків сімейного типу, прийомних сімей, притулків для неповнолітніх, центрів соціально-психологічної реабілітації неповнолітніх;

сприяти діяльності громадських, благодійних, релігійних організацій, які працюють в інтересах дітей, особливо з безпритульними дітьми, проведенню ними благодійних акцій, кошти від яких спрямовуються на матеріальне забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

всебічно сприяти у вирішенні у установленому порядку питань щодо виділення земельних ділянок, надання в оренду будівель та приміщень громадським та релігійним організаціям для створення соціальних закладів для дітей.

8. Державному комітету телебачення і радіомовлення України:

забезпечити здійснення заходів щодо популяризації історичних традицій української родини та нових форм сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

запровадити цикли теле- і радіопередач для висвітлення питань соціального та правового захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, проблем, що стоять перед такими дітьми та закладами, в яких вони перебувають на утриманні та вихованні, пропагування позитивного досвіду усиновлення та виховання дітей у прийомних сім'ях та будинках сімейного типу.

Президент України В.ЮЩЕНКО

м. Київ, 11 липня 2005 року

N 1086/2005

**ПОЛОЖЕННЯ, ПРАВИЛА, ІНСТРУКЦІЇ,
ПОРЯДКИ, ВІДОМЧІ НАКАЗИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді,
Міністерства внутрішніх справ України,

Міністерства освіти і науки України,

Міністерства охорони здоров'я України

16.01.2004 N 5/34/24/11

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України

22 січня 2004 р. за N 99/8698

ПОРЯДОК

розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення

Розділ 1. Загальні положення

1.1. Кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності.

Держава здійснює захист дитини від усіх форм фізичного та психічного насильства, образи, недбалого й жорстокого поводження з нею, експлуатації, включаючи сексуальні домагання, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють.

1.2. Цей Порядок визначає механізм взаємодії структурних підрозділів Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти і науки України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України у попередженні жорстокого поводження з дітьми, фізичного, сексуального, психологічного, соціального насильства, наданні невідкладної допомоги дітям, які потерпіли від жорстокого поводження.

1.3. Порядок розроблено відповідно до Конвенції про права дитини, Конвенції Міжнародної організації праці "Про заборону та негайні дії щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці", Сімейного та Кримінального кодексів України, Кодексу України про адміністративні порушення, Законів України "Про охорону дитинства", "Про попередження насильства в сім'ї", "Про звернення громадян", "Про освіту", "Про міліцію", "Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх", Указу Президента України від 21.02.2003 N 154/2003 "Про Державну програму запобігання дитячій бездоглядності на 2003-2005 роки".

1.4. У цьому Порядку поняття "жорстоке поводження з дитиною" означає будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного та соціального насильства над дитиною в сім'ї або поза нею.

Поняття "дитина" у даному Порядку означає особу у віці до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше.

Розділ 2. Порядок подання та реєстрація звернень та повідомлень

2.1. Звернення (повідомлення) про факти жорстокого поводження з дитиною

ПОЛОЖЕННЯ, ПРАВИЛА, ІНСТРУКЦІЇ, ПОРЯДКИ, ВІДОМЧІ НАКАЗИ

подаються як самою дитиною, так і фізичними особами за місцем їх проживання за наявності фактів такого поводження або при реальній загрозі їх учинення.

2.2. Звернення (повідомлення) про факти жорстокого поводження приймаються посадовими особами органів внутрішніх справ, органів та закладів освіти, охорони здоров'я, управлінь у справах сім'ї та молоді, центрів соціальних служб для молоді та передаються для реєстрації до відповідного територіального підрозділу служби у справах неповнолітніх протягом однієї доби з моменту отримання звернення (повідомлення).

2.3. Діти, які зазнали жорстокого поводження (або щодо яких існує загроза його вчинення), також можуть бути виявлені під час проведення рейдів служб у справах неповнолітніх, кримінальної міліції у справах неповнолітніх, через мережу "телефонів довіри" тощо.

У цьому разі кожен виявлений факт документується і передається до територіального підрозділу служби у справах неповнолітніх за місцем проживання дитини.

2.4. Усні повідомлення перед передачею їх до служби у справах неповнолітніх оформлюються письмово посадовою особою, яка отримала повідомлення з позначкою, від кого та коли (дата, час) отримано повідомлення.

2.5. Реєстрація повідомлень та звернень, отриманих службою у справах неповнолітніх, проводиться у відповідності до вимог Закону України "Про звернення громадян".

2.6. Не допускається розголошення відомостей по суті звернення дитини, з'ясування додаткової інформації, що не стосується суті звернення.

Ця заборона не поширюється на посадових осіб, які мають відношення до вирішення справи.

На прохання дитини, висловленого в будь-якій формі, не підлягають розголошенню її прізвище, місце проживання, навчання або роботи.

Розділ 3. Розгляд звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення

3.1. Загальні питання розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення:

3.1.1. Координатором заходів щодо захисту дітей від жорстокого поводження з ними або реальної загрози його вчинення є служба у справах неповнолітніх.

3.1.2. Якщо в заяві (інформації офіційних органів) вбачається ознака злочину чи загроза його вчинення, вона обов'язково передається органу внутрішніх справ для вжиття заходів.

3.1.3. Усі заяви та повідомлення з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення в обов'язковому порядку реєструються у відповідному журналі обліку заяв та повідомлень.

3.1.4. У разі необхідності зазначені в Порядку установи (служби) організовують надання невідкладної медичної (викликають швидку допомогу), психологічної та інших видів допомоги дитині, яка постраждала внаслідок жорстокого поводження.

3.2. Служби у справах неповнолітніх:

3.2.1. Ведуть загальний облік дітей, які зазнали жорстокого поводження, та сімей, у яких діти зазнали жорстокого поводження.

3.2.2. Координують діяльність органів освіти, охорони здоров'я, внутрішніх справ щодо профілактики та припинення фактів жорстокого поводження з дітьми.

3.2.3. Надають необхідну допомогу дитині, яка зазнала жорстокого поводження, та в разі загрози його вчинення вживають заходів до попередження жорстокого поводження щодо дитини.

3.2.4. Направляють дитину для обстеження стану її здоров'я до установ і закладів охорони здоров'я з метою документування фактів жорстокого поводження, надання дитині необхідної медичної допомоги, у тому числі лікування в стаціонарі.

3.2.5. Уживають невідкладних заходів до ліквідації наслідків і загрози неправомірних дій щодо дитини; у разі потреби разом з кримінальною міліцією у справах неповнолітніх розв'язують питання про тимчасове вилучення дитини із середовища, де вона зазнала жорстокого поводження, та про подальше її влаштування.

3.2.6. Спільно з центрами соціальних служб для молоді надають необхідну соціально-психологічну допомогу, проводять профілактичну та роз'яснювальну роботу щодо наслідків жорстокого поводження з дітьми.

3.2.7. Представляють, у разі необхідності, інтереси дитини в суді.

3.3. Органи внутрішніх справ:

3.3.1. Працівники органів внутрішніх справ, у тому числі кримінальної міліції у справах неповнолітніх, здійснюють прийняття інформації про випадки жорстокого поводження з дітьми цілодобово.

Повідомлення зобов'язані приймати всі працівники органів внутрішніх справ.

3.3.2 У разі усного звернення або телефонного повідомлення працівником органу внутрішніх справ складається протокол цього звернення чи повідомлення.

3.3.3. Усі звернення та інформації з приводу жорстокого поводження з дітьми, у яких вбачаються ознаки злочинний діянь або загроза їх учинення, обов'язково реєструються в черговій частині органу внутрішніх справ. Інші заяви та скарги, які надходять поштою, реєструються в канцелярії органу внутрішніх справ і, якщо вони потребують додаткової перевірки, розглядаються в терміни, визначені законодавством.

3.3.4. Усі звернення та повідомлення щодо жорстокого поводження з дітьми розглядає керівництво органу внутрішніх справ і дає конкретні вказівки працівникам кримінальної міліції у справах неповнолітніх щодо необхідних матеріалів для подальшого прийняття рішення згідно із законодавством.

Після перевірки викладених у зверненні фактів керівник органу внутрішніх справ приймає рішення про притягнення винних осіб до відповідальності.

3.3.5. Якщо питання, порушені в заяві дитини, не належить до компетенції органів внутрішніх справ, працівники кримінальної міліції у справах неповнолітніх переадресовують їх за належністю і повідомляють про це відповідну службу у справах неповнолітніх та автора звернення (повідомлення).

3.3.6. Працівники кримінальної міліції у справах неповнолітніх тісно співпрацюють із службами у справах неповнолітніх, центрами соціальних служб для молоді,

ПОЛОЖЕННЯ, ПРАВИЛА, ІНСТРУКЦІЇ, ПОРЯДКИ, ВІДОМЧІ НАКАЗИ

органами прокуратури, освіти, навчальними закладами, закладами охорони здоров'я відповідно до законодавства.

3.3.7. У разі потреби термінового вилучення дитини із сім'ї, де батьки чи особи, що їх замінюють, жорстоко поведуться з нею, працівники кримінальної міліції у справах неповнолітніх спільно зі службами у справах неповнолітніх вирішують питання щодо подальшого влаштування дитини.

3.3.8. За всіма фактами жорстокого поводження з дітьми та результатами розгляду працівники кримінальної міліції у справах неповнолітніх зобов'язані інформувати:

заявника;

службу у справах неповнолітніх;

батьків дитини або осіб, які їх замінюють (за згодою дитини);

у разі необхідності, органи прокуратури та суд.

3.4. Органи та заклади освіти:

3.4.1. Здійснюють приймання заяв та повідомлень про випадки жорстокого поводження з дітьми.

3.4.2. Терміново (протягом однієї доби) передають повідомлення у письмовій формі до служби у справах неповнолітніх, органів внутрішніх справ про випадок жорстокого поводження з дитиною чи реальну загрозу його вчинення.

3.4.3. Уживають заходів до виявлення і припинення фактів жорстокого поводження з дітьми у навчальних закладах, притягують до дисциплінарної відповідальності співробітників, учнів та інших осіб, які допускають жорстоке поводження з дітьми.

3.4.4. Керівники навчальних закладів зобов'язують педагогічних працівників, зокрема класних керівників, проводити попереджувальну роботу з батьками з метою недопущення випадків жорстокого поводження з дітьми в сім'ях, а також відстежувати подібні випадки з боку інших учнів.

3.4.5. Класні керівники організовують роботу з батьками щодо роз'яснення наслідків жорстокого поводження з дітьми в сім'ях, а також з особами, що становлять найближче оточення дитини, яка постраждала від жорстокого поводження або потерпає від реальної загрози його вчинення.

3.5. Органи та заклади охорони здоров'я:

3.5.1. Лікувально-профілактичні установи та заклади цілодобово здійснюють приймання дітей, які зазнали жорстокого поводження, та надають їм потрібну медичну допомогу.

3.5.2. При обстеженні дитини медичні працівники звертають увагу на ушкодження, що могли виникнути внаслідок жорстокого поводження з дитиною, та повідомляють про це дільничного педіатра, орган внутрішніх справ та відповідну службу у справах неповнолітніх.

3.5.3. У разі виявлення або надходження звернень чи повідомлень з приводу жорстокого поводження проводять медико-соціальну реабілітацію дітей, які потерпіли внаслідок жорстокого поводження.

3.6. Управління (відділи) у справах сім'ї та молоді:

3.6.1. Здійснюють приймання та розгляд звернень і повідомлень про випадки жорстокого поводження з дітьми.

3.6.2. Терміново (протягом однієї доби) передають повідомлення у письмовій формі до служби у справах неповнолітніх, органів внутрішніх справ про випадок жорстокого поводження з дитиною чи реальну загрозу його вчинення.

3.6.3. Направляють дітей, які зазнали жорстокого поводження, та членів сім'ї, стосовно яких існує реальна загроза його вчинення, до спеціалізованих установ для надання допомоги (кризові центри соціально-психологічної допомоги, притулки, центри медико-соціальної реабілітації, прийомні сім'ї).

3.6.4. Проводять профілактичну, роз'яснювальну роботу серед громадськості щодо попередження жорстокого поводження з дітьми.

3.7. Центри соціальних служб для молоді:

3.7.1. Здійснюють приймання заяв та повідомлень про випадки жорстокого поводження щодо дитини.

3.7.2. Терміново (протягом однієї доби) передають повідомлення у письмовій формі до служби у справах неповнолітніх, органів внутрішніх справ про випадок жорстокого поводження з дитиною чи реальну загрозу його вчинення.

3.7.3. У разі необхідності надають первинну (під час звернення) соціально-психологічну допомогу дітям, які постраждали від жорстокого поводження.

3.7.4. Надають правові, психологічні, соціально-медичні та соціально-психологічні послуги з метою збереження соціального статусу та повноцінної життєдіяльності, адаптування у суспільстві дітей, які постраждали від жорстокого поводження.

3.8. Притулок для неповнолітніх та центр соціально-психологічної реабілітації неповнолітніх

3.8.1. Діти, які постраждали від жорстокого поводження, а також діти із сімей, перебування в яких загрожує їх здоров'ю чи життю, мають можливість цілодобово звернутися до притулку для неповнолітніх або центру соціально-психологічної реабілітації неповнолітніх.

3.8.2. Підставою для прийняття дитини є звернення дитини (усне або письмове) до адміністрації закладу за допомогою, яке обов'язково реєструється та невідкладно розглядається керівництвом закладу.

3.9. Всеукраїнська дитяча лінія (8-800-500-21-80) та система телефонів довіри:

3.9.1. Безкоштовно, конфіденційно та анонімно надає консультації і психологічну допомогу дитині, яка постраждала внаслідок жорстокого поводження з нею.

3.9.2. Надає дитині інформацію про роботу служб у справах неповнолітніх, відділів у справах сім'ї та молоді, соціальних служб для молоді, органів опіки і піклування, освіти і науки, охорони здоров'я, кримінальної міліції у справах неповнолітніх, неурядових організацій, які працюють в інтересах дітей.

3.9.3. Інформує відповідну службу у справах неповнолітніх про факт жорстокого поводження (у разі якщо така дитина погодилася повідомити свою адресу проживання) з метою оперативного втручання та надання допомоги.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства України у справах сім'ї, дітей та молоді, Міністерства внутрішніх справ України 09.03.2004 N 3/235

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30 березня 2004 р. за N 399/8998

ІНСТРУКЦІЯ

щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї та молоді, служб у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді та органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Ця Інструкція визначає порядок здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї управліннями (відділами) у справах сім'ї та молоді, службами у справах неповнолітніх, центрами соціальних служб для молоді, службою дільничних інспекторів міліції та кримінальною міліцією у справах неповнолітніх органів внутрішніх справ та механізм їх взаємодії.

2. У своїй діяльності щодо попередження насильства в сім'ї працівники управлінь (відділів) у справах сім'ї та молоді, служб у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді керуються Конституцією України, Законами України "Про попередження насильства в сім'ї", "Про охорону дитинства", "Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх", "Про соціальну роботу з дітьми та молоддю", постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 N 616 "Про затвердження Порядку розгляду заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї або реальну його загрозу", наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 16.01.2004 N 5/34/24/11 "Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення", зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 22.01.2004 за N 99/8698, іншими нормативно-правовими актами та цією Інструкцією.

3. В Інструкції використовується така термінологія:

Насильство в сім'ї – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю.

Фізичне насильство в сім'ї – умисне нанесення одним членом сім'ї іншому члену сім'ї побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, нанесення шкоди його честі і гідності.

Сексуальне насильство в сім'ї – протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканість іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру по відношенню до неповнолітнього члена сім'ї.

Психологічне насильство в сім'ї – насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдаватися або завдається шкода психічному здоров'ю.

Економічне насильство в сім'ї – умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого члена сім'ї житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я.

Попередження насильства в сім'ї – система соціальних і спеціальних заходів, спрямованих на усунення причин і умов, які сприяють вчиненню насильства в сім'ї, припинення насильства в сім'ї, яке готується або вже почалося, притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні насильства в сім'ї, а також медико-соціальна реабілітація жертв насильства в сім'ї.

Реальна загроза вчинення насильства в сім'ї – погроза вчинення одним членом сім'ї стосовно іншого члена сім'ї умисних дій, передбачених абзацом другим цього пункту, якщо є реальні підстави очікувати її виконання.

Жертва насильства в сім'ї – член сім'ї, який постраждав від фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства з боку іншого члена сім'ї.

ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'І

Управління (відділи) у справах сім'ї та молоді:

4. Координують діяльність служб у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді, служби дільничних інспекторів міліції, кримінальної міліції у справах неповнолітніх, органів опіки і піклування у питаннях попередження насильства в сім'ї.

5. Ініціюють створення при місцевих органах виконавчої влади й органах місцевого самоврядування та забезпечують роботу постійно діючих робочих комісій (далі – комісій) з питань координації дій щодо попередження насильства в сім'ї.

До складу комісій входять представники управління (відділу) у справах сім'ї та молоді, кримінальної міліції у справах неповнолітніх та служби дільничних інспекторів міліції органів внутрішніх справ, служби у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді, а також можуть залучатися представники органів освіти, охорони здоров'я, праці та соціального захисту населення, громадських організацій (за їх згодою).

6. Створюють банк даних сімей, де існують випадки вчинення насильства в сім'ї або виникає реальна загроза його вчинення.

Інформація про такі сім'ї надається органами внутрішніх справ, охорони здоров'я, навчальними закладами, службами у справах неповнолітніх, центрами соціа-

ПОЛОЖЕННЯ, ПРАВИЛА, ІНСТРУКЦІЇ, ПОРЯДКИ, ВІДОМЧІ НАКАЗИ

льних служб для молоді, органами опіки і піклування, а також може надходити від підприємств, установ і організацій та окремих громадян.

7. Приймають та розглядають заяви (повідомлення) про вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення відповідно до Порядку розгляду заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї або реальну його загрозу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 N 616.

Заяви та повідомлення реєструються у журналі обліку заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї (додаток 1).

8. Заява про вчинення чи реальну загрозу вчинення фізичного або сексуального насильства в сім'ї, після її реєстрації, направляється до територіального органу внутрішніх справ, де розглядається відповідно до нормативно-правових актів МВС України, про що в графі "Вжиті заходи" робиться відмітка, а копія заяви залишається в управлінні (відділі) у справах сім'ї та молоді для відстеження результатів подальшої роботи та вжитих заходів.

9. У разі отримання усної заяви (повідомлення) посадова особа управління (відділу) складає відповідний акт отримання усної заяви за встановленим зразком (додаток 2), який також реєструється у журналі обліку заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї.

Акт отримання усної заяви про вчинення фізичного або сексуального насильства в сім'ї чи реальну загрозу його вчинення також направляється до відповідного органу внутрішніх справ, а копія – залишається в управлінні (відділі) у справах сім'ї та молоді.

10. За наслідками відвідання заявника за місцем проживання складають акт обстеження, у якому зазначаються склад сім'ї, наявність неповнолітніх дітей, загальний аналіз ситуації, що склалася в родині, факти прояву будь-яких форм насильства (фізичного, сексуального, психологічного, економічного), вжиті заходи щодо припинення насильства та надання допомоги членам сім'ї, постраждалим від насильства або стосовно яких існує реальна загроза його вчинення, висновки щодо необхідності здійснення подальшої роботи (проведення виховно-попереджувальної роботи з членами сім'ї, винними у вчиненні насильства в сім'ї, взяття їх на профілактичний облік, здійснення соціального супроводу сім'ї, надання психологічної допомоги постраждалому члену сім'ї, вилучення дитини з сім'ї тощо).

В акті обстеження вказується склад комісії (прізвище, ім'я, по батькові та посади членів комісії), дата відвідання.

11. Організують і проводять просвітницьку та роз'яснювальну роботу серед членів сім'ї, де виникає реальна загроза вчинення насильства в сім'ї або де було вчинено таке насильство, про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися.

12. Організують надання постраждалим від насильства в сім'ї та членам сім'ї, стосовно яких існує реальна його загроза, психологічних, юридичних, соціально-педагогічних, інформаційних та інших послуг.

При необхідності направляють жертв насильства в сім'ї та членів сім'ї, стосовно яких існує реальна загроза його вчинення, до спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї (кризові центри, притулки, центри медико-соціальної реабілітації).

Здійснюють контроль за організацією і діяльністю спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї.

13. Для організації надання необхідної допомоги особам, які стали жертвами насильства в сім'ї, створюють банк даних про місцеві організації, установи та заклади, які працюють у напрямку попередження насильства в сім'ї, та послуги, які ними надаються.

Сприяють реалізації проектів та заходів громадських організацій та об'єднань щодо попередження насильства в сім'ї.

Інформують громадськість про установи та органи, які надають допомогу потерпілим від насильства в сім'ї та особам, стосовно яких існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї.

14. У разі потреби звертаються до центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування за наданням необхідної допомоги жертвам насильства в сім'ї, а також до органів опіки і піклування у разі необхідності надання допомоги у відновленні порушених прав та захисті законних інтересів неповнолітніх та недієздатних членів сім'ї, які стали жертвами насильства в сім'ї, представлення їх інтересів у суді.

15. Організують та беруть участь у проведенні семінарів, "круглих столів", конференцій та інших заходів, спрямованих на запобігання насильству в сім'ї.

Надають консультації з питань попередження насильства в сім'ї громадянам, установам і організаціям, органам виконавчої влади та місцевого самоврядування.

16. Для збору даних про насильство в сім'ї щоквартально узагальнюють інформацію служби дільничних інспекторів міліції, кримінальної міліції у справах неповнолітніх, центрів ССМ, служб у справах неповнолітніх про кількість звернень з питань вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення; кількість осіб, які перебувають на профілактичному обліку в органах внутрішніх справ; кількість осіб, яким винесено офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, та кількість захисних приписів; кількість осіб, притягнутих до відповідальності за вчинення насильства в сім'ї; кількість наданих послуг тощо.

За наслідками узагальненої інформації визначають потребу регіону у створенні спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї та вносять відповідні пропозиції на розгляд місцевих державних адміністрацій.

Служби у справах неповнолітніх:

17. Уживають заходів щодо своєчасного виявлення дітей, над якими вчинено насильство в сім'ї або існує загроза його вчинення.

18. Ведуть загальний облік дітей, стосовно яких вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення, та сімей, у яких діти зазнали насильства.

19. Надають необхідну допомогу дитині, яка зазнала насильства в сім'ї, а у разі загрози його вчинення вживають заходів щодо попередження насильства у відношенні до дитини.

20. Вживають невідкладних заходів до ліквідації наслідків і загрози неправомірних дій у відношенні до дитини.

У разі потреби разом з кримінальною міліцією у справах неповнолітніх вирі-

ПОЛОЖЕННЯ, ПРАВИЛА, ІНСТРУКЦІЇ, ПОРЯДКИ, ВІДОМЧІ НАКАЗИ

шують питання про тимчасове вилучення дитини з сім'ї, де вона зазнала насильства або де існує реальна загроза його вчинення, та подальше її влаштування.

21. Проводять профілактичну та роз'яснювальну роботу з батьками, особами, що їх замінюють, та іншими членами сімей у родинах, де існують випадки вчинення насильства щодо дітей або існує реальна загроза його вчинення.

22. Спільно з членами постійно діючої комісії перевіряють отриману інформацію про вчинення насильства стосовно неповнолітніх або реальну його загрозу (проводять зустрічі з дитиною, членами сім'ї, працівниками закладу освіти, де навчаються чи виховуються діти, сусідами тощо), проводять обстеження житлово-побутових умов сім'ї.

23. Розглядають заяви (повідомлення) про випадки вчинення в сім'ї насильства, жорстокого поводження стосовно неповнолітнього відповідно до Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення, затвердженого спільним наказом Держкомсім'ямолоді, МВС, МОН, МОЗ від 16.01.2004 N 5/34/24/11, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.01.2004 за N 99/8698, та в межах компетенції вживають заходи щодо захисту прав дитини.

24. Порушують питання перед відповідними органами про притягнення до відповідальності осіб, які допустили порушення прав, свобод і законних інтересів неповнолітніх. Представляють інтереси неповнолітніх у суді.

25. Повідомляють про випадки вчинення насильства в сім'ї відповідний відділ (управління) у справах сім'ї та молоді, кримінальну міліцію у справах неповнолітніх органів внутрішніх справ у термін не більше трьох днів з часу отримання такої інформації.

26. Щоквартально направляють до відповідного управління (відділу) у справах сім'ї та молоді інформацію про кількість звернень з питань вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення стосовно неповнолітніх та кількість сімей, у яких діти зазнали насильства.

Центри соціальних служб для молоді:

27. Здійснюють приймання інформації про випадки реальної загрози або вчинення будь-яких форм насильства в сім'ї через мережу спеціалізованих служб соціальної підтримки сімей "Родинний дім", кризові центри соціально-психологічної допомоги, службу психологічної допомоги "Телефон довіри", консультативні пункти, "Пошту довіри", "Гарячі лінії" тощо.

28. У разі необхідності надають під час звернень особам, що постраждали від різних форм насильства в сім'ї, термінову психологічну (психокорекція, психотерапія, консультування), соціально-медичну (консультування медиків), юридичну та інформаційну допомогу. Здійснюють реабілітаційні заходи, спрямовані на відновлення соціальних функцій, морального, психічного та фізичного стану дітей і молоді, які зазнали насильства в сім'ї.

29. Здійснюють соціальне інспектування неблагополучних сімей, де мають місце випадки вчинення насильства в сім'ї або в яких існує загроза його вчинення, відповідно до Порядку здійснення працівниками центрів соціальних служб для молоді

соціального інспектування з метою забезпечення супроводу неблагополучних сімей, затвердженого наказом Держкомсім'ямолоді України від 04.02.2002 N 11, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 01.04.2002 за N 319/6607. За результатами обстеження сім'ї, у разі необхідності, приймають рішення про взяття сім'ї під соціальний супровід центром ССМ.

30. Повіdomляють про випадки звернень стосовно вчинення насильства в сім'ї або реальної загрози його вчинення відповідне управління (відділ) у справах сім'ї та молоді, а у випадку вчинення насильства стосовно неповнолітньої особи – службу у справах неповнолітніх та кримінальну міліцію у справах неповнолітніх.

31. Щоквартально направляють до відповідного управління (відділу) у справах сім'ї та молоді інформацію про кількість звернень стосовно вчинення насильства в сім'ї або реальної загрози його вчинення та кількість наданих послуг.

Органи внутрішніх справ:

32. У своїй діяльності щодо попередження насильства в сім'ї працівники органів внутрішніх справ керуються Конституцією України, Законами України "Про міліцію", "Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх", "Про попередження насильства в сім'ї", відповідними наказами МВС України, іншими нормативно-правовими актами.

33. Уживають заходів, спрямованих на своєчасне виявлення осіб, схильних до вчинення насильства в сім'ї, та дітей, щодо яких вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення, та у триденний термін інформують про цих осіб відповідне управління (відділ) у справах сім'ї та молоді та службу у справах неповнолітніх (додаток 3).

34. Приймають та розглядають заяви (повідомлення) про вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення відповідно до Порядку розгляду заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї або реальну його загрозу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 N 616, та нормативно-правових актів МВС України.

34.1. При отриманні заяви, повідомлення чи іншої інформації про факт вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення вживають передбачених законом заходів щодо припинення правопорушення. У разі необхідності надання потерпілому або правопорушнику першої медичної допомоги викликають бригаду швидкої медичної допомоги.

34.2. При отриманні заяви про вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення протягом трьох днів інформують відповідне управління (відділ) у справах сім'ї та молоді місцевої державної адміністрації, а у випадках учинення насильства в сім'ї або реальної загрози його вчинення стосовно неповнолітнього – ще й службу у справах неповнолітніх місцевої державної адміністрації.

35. У разі встановлення в діях особи, яка вчинила насильство в сім'ї, ознак злочину приймають рішення відповідно до Кримінально-процесуального кодексу України, а у випадку встановлення ознак адміністративного правопорушення – відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення.

36. За результатами перевірки заяви (повідомлення) виносять офіційні попере-

ПОЛОЖЕННЯ, ПРАВИЛА, ІНСТРУКЦІЇ, ПОРЯДКИ, ВІДОМЧІ НАКАЗИ

дження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї та ставлять на профілактичний облік осіб, які вчинили насильство в сім'ї.

Офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї виноситься члену сім'ї, який вчинив насильство в сім'ї, працівниками служби дільничних інспекторів міліції бо кримінальної міліції у справах неповнолітніх, про що йому повідомляється під розписку (додаток 4). Офіційне попередження може бути винесено осудній особі, яка на момент його винесення досягла 16-річного віку.

Підставами для винесення офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї може бути:

36.1. Особиста заява про допомогу члена сім'ї, який потерпів від фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства в сім'ї.

36.2. Висловлене жертвою насильства в сім'ї або членом сім'ї, стосовно якого існує реальна загроза вчинення такого насильства, бажання на вжиття заходів з попередження насильства в сім'ї у разі, якщо повідомлення або заява надійшли не від них особисто.

36.3. Отримання повідомлення про застосування насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення стосовно неповнолітнього чи недієздатного члена сім'ї безпосередньо від цього неповнолітнього чи недієздатного члена сім'ї або від органів та установ, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї.

36.4. Отримання інформації про реальну загрозу вчинення насильства в сім'ї за інших обставин (публікації в засобах масової інформації, колективні звернення громадян, керівників організацій, підприємств, судів, навчальних закладів, органів громадського самоврядування та ін.).

37. На профілактичний облік члени сім'ї, які вчинили насильство в сім'ї, ставляться тільки після винесення їм дільничним інспектором міліції або працівником кримінальної міліції у справах неповнолітніх офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї.

На осіб, які беруться на облік, заводяться алфавітні картки обліку особи та відповідні профілактичні справи¹.

Алфавітні картки обліку та профілактичні справи заповнюються і ведуться згідно з п.10.7 Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України від 20.10.2003 N 1212, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 11.11.2003 за N 1031/8352.

38. У випадках, коли один із членів сім'ї своєю поведінкою систематично (три рази й більше) провокує вчинення насильства в сім'ї і цим самим створює ситуацію, що може призвести до його вчинення, працівниками служби дільничних інспекторів міліції або кримінальної міліції у справах неповнолітніх такому члену сім'ї виноситься офіційне попередження про неприпустимість віктимної поведінки щодо насильства в сім'ї (додаток 5). Про винесення офіційного попередження така особа повідомляється під розписку.

¹ Працівниками кримінальної міліції у справах неповнолітніх справи заводяться у випадках, коли жертва насильства в сім'ї або особа, що вчинила насильство в сім'ї, не досягли 18-річного віку.

39. Особі, яка вчинила насильство в сім'ї після отримання офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, дільничним інспектором міліції або працівником кримінальної міліції у справах неповнолітніх за погодженням з начальником відповідного органу внутрішніх справ і прокурором може бути винесений захисний припис (додаток 6).

Питання про винесення захисного припису не розглядається у випадках, коли жертва насильства в сім'ї офіційно попереджалась про неприпустимість віктимної поведінки.

Захисний припис не підлягає погодженню в разі наявності в діях особи, яка вчинила насильство в сім'ї, ознак злочину.

39.1. Захисним приписом особі, стосовно якої він винесений, може бути заборонено чинити певну дію (дії) у відношенні до жертви насильства в сім'ї, а саме:

- чинити будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування у відношенні до інших членів сім'ї;
- отримувати інформацію про місцеперебування жертви насильства в сім'ї;
- розшукувати жертву насильства в сім'ї, якщо жертва насильства в сім'ї за власним бажанням перебуває в місці, яке не відоме особі, яка вчинила насильство в сім'ї;
- відвідувати жертву насильства в сім'ї, якщо вона тимчасово перебуває не за місцем спільного проживання членів сім'ї;
- вести телефонні переговори з жертвою насильства.

39.2. На погодження захисного припису начальнику органу внутрішніх справ та прокурору подаються офіційне попередження про неприпустимість учинення насильства в сім'ї, заява (інформація) про вчинення насильства в сім'ї та інші матеріали, які характеризують особу правопорушника.

39.3. Обмеження встановлюються терміном до 30 діб з дня погодження захисного припису з прокурором.

40. Офіційні попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, віктимної поведінки щодо насильства в сім'ї та захисні приписи виносяться працівниками служби дільничних інспекторів міліції або кримінальної міліції у справах неповнолітніх за місцем проживання особи, яка вчинила насильство в сім'ї, або у службових приміщеннях на дільниці чи органів внутрішніх справ.

У разі відмови особи від підписання зазначених документів у них робиться відповідний запис у присутності свідків чи потерпілих (за наявності таких).

41. Осіб, які вчинили насильство в сім'ї у відношенні до інших членів сім'ї і перебувають на профілактичному обліку, знімають з профілактичного обліку у разі:

41.1. Закінчення терміну перебування на профілактичному обліку (згідно із Законом України "Про попередження насильства в сім'ї"- один рік після останнього факту вчинення насильства в сім'ї).

41.2. Винесення вироку суду про притягнення члена сім'ї, який вчинив насильство в сім'ї, до кримінальної відповідальності у вигляді позбавлення волі.

41.3. Тривалої (понад один рік) відсутності за місцем проживання.

41.4. Смерті такої особи.

42. Щоквартально направляють до відповідного управління (відділу) у справах сім'ї та молоді інформацію про: кількість звернень з питань вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення; кількість осіб, які перебувають на профілактичному обліку в ОВС; кількість осіб, яким винесено офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, та кількість захисних приписів; кількість осіб, притягнутих до відповідальності (адміністративної та кримінальної) за вчинення насильства в сім'ї.

43. Проводять роз'яснювальну роботу в сім'ях, де вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення, повідомляють членів сім'ї про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися, передбачену законодавством відповідальність.

44. При безпосередній загрозі життю та здоров'ю особи, яка постраждала від насильства в сім'ї, або дитини вживають заходів щодо ліквідації цієї загрози та надають необхідну допомогу у вилученні такої особи чи дитини із сім'ї та направленні до спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї (кризових центрів, притулків, центрів медико-соціальної реабілітації).

45. Виявляють причини й умови, що сприяють проявам насильства в сім'ї, вживають у межах своїх повноважень заходів щодо їх усунення. Вносять подання з цих питань до місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, установ, підприємств та організацій.

46. Надають консультації з питань попередження насильства в сім'ї громадянам, установам і організаціям.

47. Беруть участь у проведенні семінарів, "круглих столів", конференцій та інших заходів, спрямованих на запобігання насильству в сім'ї.

Додаток 1

до п.7. Інструкції щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї та молоді, служб у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді та органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї

ЖУРНАЛ ОБЛІКУ

заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї

№ п\п	Дата отримання заяви (повідомлення)	Прізвище, ім'я, по батькові заявника, домашня адреса	Наявність в сім'ї неповнолітніх дітей (прізвище та ім'я, вік дитини)	Стислий зміст заяви (повідомлення)	Необхідна допомога	Вжиті заходи
1	2	3	4	5	6	7

Додаток 2

до п.9. Інструкції щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї та молоді, служб у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді та органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї

АКТ

отримання усної заяви про вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення

Дата _____

Акт склав _____
(П.І.Б., посада відповідальної особи)

Громадянка(ин) _____
(П.І.Б., число, місяць, рік народження, адреса

реєстрації та проживання)
заявляє, що _____ в її (його) сім'ї правопорушником(цею)
(дата)

_____ (П.І.Б.,
число, місяць, рік народження, адреса реєстрації та проживання)

стосовно потерпілої(-ого, -лих) _____
(П.І.Б., число, місяць,
рік народження)

- було вчинено насильство в сім'ї
- існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї
(необхідне підкреслити)

Стосовно потерпілої (-ого, -лих) правопорушником за адресою _____

вчинено дії:
фізичного спрямування _____
(побиття, удари, опіки, інше – вказати)

психологічного спрямування _____
(погрози, образи, залякування,
інше – вказати)

сексуального характеру _____
(примушування до статевого зв'язку,

згвалтування, розбещення неповнолітніх, інше – вказати)

економічного спрямування _____
(позбавлення волі, грошей, житла,

їжі, інше – вказати)

Наявність видимих тілесних ушкоджень _____
(синці, подрипини, інше – вказати)

Потерпіла (-лий, -лі) потребує допомоги _____
(медико-соціальної

реабілітації, юридичної, профілактичної роботи з правопорушником,

відвідування соціального працівника, інше – вказати)

Вжиті заходи _____
(направлена інформація до ОВС, надано медичну, психологічну

юридичну допомогу, направлено до центру медико-соціальної реабілітації,

кризового центру для жертв насильства в сім'ї, центру соціальних служб для

для молоді, інше – вказати)

Додаток: _____ на _____ арк.
(письмова заява, пояснення, інше – вказати)

Підпис заявниці(ка) _____

Підпис посадової особи _____ Дата _____

Додаток 3

до п.33. Інструкції щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї та молоді, служб у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді та органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї

**СПЕЦІАЛЬНА КАРТКА ОБЛІКУ
факту скоєння насильства в сім'ї**

Дата і час скоєння правопорушення _____

Адреса _____

Потерпіла(-ий) _____
(П.І.Б., рік народження, місце реєстрації

та постійного проживання, місце роботи, посада, судимість,

родинний зв'язок з правопорушником)

Правопорушник(-и) _____
(П.І.Б., рік народження, місце реєстрації

та постійного проживання, місце роботи, судимість)

Наявність тілесних ушкоджень:

у потерпілої(-го) _____
(так, ні, синці, подряпини, кровотеча,

опіки, переломи, інше)

у правопорушника _____
(так, ні, синці, подряпини, кровотеча,

опіки, переломи, інше)

Заява потерпілої(-го) _____
(письмова, усна, дата, № КОЗП,

не надійшло, направлення на СМЕ №)

Присутність неповнолітніх дітей при конфлікті _____
(так, ні)

(ім'я, рік народження, N школи, клас, психічний стан, плач, переляк, інше)

Ознаки алкогольного сп'яніння:

у потерпілої(-го) _____
(так, ні)

у правопорушника _____
(так, ні)

Поводження правопорушника при втручанні _____
(агресія, опір

міліції, спокійний, інше)

Заходи впливу на правопорушника _____
(профбесіда, офіційне

попередження, адмінстягнення, затримання)

Поставлення правопорушника на облік в ОВС _____
(категорія обліку,

дата, N проф. справи, П.І.Б. дільничного інспектора міліції,

який проводить профроботу)

Прийнято за матеріалом рішення _____
(направлений до суду,

№ кримінальної справи, відмовного матеріалу, інше)

(посада, назва ОВС, П.І.Б. працівника, який перебував

на місці події)

Примітка. Спеціальна картка обліку факту скоєння насильства в сім'ї знаходиться в накопичувальній справі, а її копія (після заповнення всіх реквізитів) у триденний термін направляється до управління (відділу) у справах сім'ї та молоді місцевої держадміністрації, а у випадках скоєння насильства в сім'ї стосовно неповнолітнього – ще і службу у справах неповнолітніх місцевої держадміністрації.

Додаток 4

до п.36. Інструкції щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї та молоді, служб у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді та органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї.

ОФІЦІЙНЕ ПОПЕРЕДЖЕННЯ

про неприпустимість учинення насильства в сім'ї

Я, _____,
(прізвище, ім'я та по батькові)

« ____ » _____ 19 ____ року народження, проживаю за адресою:

(місце проживання)

у зв'язку з тим, що _____
(короткий зміст правопорушення)

на підставі статті 10 Закону України "Про попередження насильства в сім'ї" отримав офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї.

Мені роз'яснено, що у випадках учинення насильства до членів своєї сім'ї я можу бути притягнутий до кримінальної, адміністративної чи цивільно-правової відповідальності згідно з чинним законодавством.

Підпис правопорушника _____

« ____ » _____ 200 ____ року

Офіційне попередження здійснено _____
(посада, звання, прізвище)

_____ та підпис працівника, який здійснив попередження)

У присутності _____
(вказати особу, яка була присутня при винесенні попередження)

Додаток 5

до п.38. Інструкції щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї та молоді, служб у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді та органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї

ОФІЦІЙНЕ ПОПЕРЕДЖЕННЯ про неприпустимість віктимної поведінки щодо насильства в сім'ї

Я, _____,
(прізвище, ім'я та по батькові)

_____ 19 ____ року народження, проживаю за адресою:

_____,
(місце проживання)

у зв'язку з тим, що _____
(короткий зміст обставин, які стосуються

поведінки потенційної жертви, що провокує насильство в сім'ї)

_____,
на підставі статті 11 Закону України "Про попередження насильства в сім'ї" отримав
(-ла) офіційне попередження про неприпустимість систематичної віктимної поведінки, що може призвести до вчинення насильства в сім'ї.

(підпис потенційної жертви, що провокує насильство в сім'ї)

_____ 200 ____ року

Офіційне попередження здійснено _____
(посада, звання, прізвище

та підпис працівника, який здійснив попередження)

У присутності _____
(вказати осіб, які були присутні при винесенні

попередження)

Додаток 6

до п.39. Інструкції щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї та молоді, служб у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді та органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї

Погоджено	Погоджено
Начальник _____ УМВС України в _____ _____ « ____ » _____ 20 ____ року	Прокурор _____ району _____ області _____ « ____ » _____ 20 ____ року

**ЗАХИСНИЙ ПРИПИС
особі, яка вчинила насильство в сім'ї**

_____ 200 ____ року _____
(назва населеного пункту)

Я, _____
(посада, звання, прізвище та ініціали працівника,
_____ ,
який виніс захисний припис)

на підставі статті 13 Закону України "Про попередження насильства в сім'ї" виніс захисний припис гр. _____
(прізвище, ім'я та по батькові)

« ____ » _____ 19 ____ року народження, проживає за адресою:

(місце проживання)

у зв'язку зі скоєнням ним (нею) умисних дій фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування (насильства в сім'ї) після отримання офіційного попередження про неприпустимість їх вчинення.

Цим приписом гр. _____ заборонено чинити такі дії (підкреслити):

- 1) чинити акти фізичного, сексуального, психологічного чи економічного характеру стосовно інших членів сім'ї;
- 2) отримувати інформацію про місцеперебування жертви насильства в сім'ї;
- 3) розшукувати жертву насильства в сім'ї, якщо вона перебуває в місці, що не є відомим особі, яка вчинила насильство;
- 4) відвідувати жертву насильства в сім'ї, якщо вона тимчасово перебуває не за місцем спільного проживання членів сім'ї;
- 5) вести телефонні переговори з жертвою насильства в сім'ї.

Зазначені обмеження діють до _____ 200__ року

Гр. _____ роз'яснено, що в разі порушення вимог захисного припису він (вона) буде притягнутий(-та) до відповідальності відповідно до чинного законодавства.

Підпис особи, якій винесено захисний припис _____

« ____ » _____ 200__ року

(підпис посадової особи, якою винесено

захисний припис) (дата винесення захисного припису)

Примітка. Захисний припис не підлягає погодженню у разі наявності в діях особи, яка вчинила насильство в сім'ї, ознак злочину, передбаченого п.2 ст. 13 Закону України "Про попередження насильства в сім'ї".

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді

4 лютого 2002 р. N 11

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України

1 квітня 2002 р. за N 319/6607

ПОРЯДОК

здійснення працівниками центрів соціальних служб для молоді соціального інспектування з метою забезпечення супроводу неблагополучних сімей

1. Цей Порядок розроблено відповідно до Законів України "Про соціальну роботу з дітьми та молоддю", "Про попередження насильства в сім'ї", Указу Президента України від 23 червня 2001 року N 467 "Про додаткові заходи щодо вдосконалення здійснення соціальної роботи з дітьми, молоддю та сім'ями", постанови Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2001 року "Про розвиток центрів соціальних служб для молоді".

2. Порядок визначає процедуру здійснення системи заходів, спрямованих на здійснення аналізу, нагляду та контролю за умовами життєдіяльності, моральним, психічним і фізичним станом дітей та молоді, забезпечення захисту їх прав, свобод і законних інтересів.

3. Працівник центру соціальних служб для молоді, який здійснює соціальне інспектування неблагополучних сімей, призначається наказом директора центру соціальних служб для молоді, повинен мати спеціальну освіту (соціально-педагогічну, педагогічну, психологічну, юридичну, медичну).

4. Соціальне інспектування неблагополучних сімей здійснюється працівником центру соціальних служб для молоді спільно з працівниками служби у справах неповнолітніх та, якщо їм чиниться протидія або загрожує небезпека з боку правопорушників, то з працівниками служби дільничних інспекторів міліції, кримінальної міліції у справах неповнолітніх відповідних місцевих органів виконавчої влади чи виконавчого органу місцевої ради.

5. Об'єктами соціального інспектування є сім'ї, з яких діти перебувають на обліку в органах внутрішніх справ, в службі у справах неповнолітніх, зазнали фізичного, сексуального, економічного та психологічного насильства відповідно до Закону України "Про попередження насильства в сім'ї", дорослі члени сім'ї, які перебувають на обліку в наркологічному диспансері, в органах внутрішніх справ, порушують морально-етичні та правові норми суспільства.

6. Інформація про неблагополучні сім'ї, які підлягають соціальному інспектуванню працівником центру соціальних служб для молоді відповідно до цього Порядку, може надходити з органів внутрішніх справ, органів виконання покарань, органів освіти, органів охорони здоров'я, судових органів, органів у справах сім'ї і молоді, органів опіки і піклування, житлово-комунальних служб, підприємств, установ, громадських організацій, від громадян.

7. Результатом соціального інспектування є акт обстеження сім'ї.

8. В акті обстеження неблагополучної сім'ї вказується склад комісії (прізвище, ім'я по батькові та посада члена комісії), склад сім'ї, ступінь спорідненості, дата народження члена сім'ї, місце його роботи або навчання, аналіз умов проживання, харчування, навчання, інформація щодо забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів дітей, будь-яких форм насильства в сім'ї (фізичного, психологічного, сексуального та економічного), характеристика сім'ї (рівень освіти членів сім'ї, їх схильності, стосунки між членами сім'ї, особливості їх спілкування, мотивація батьків до виховання дітей, сімейні традиції, проведення дозвілля членами сім'ї, стан їх здоров'я), проблеми сім'ї та їх оцінка, причини їх виникнення, висновки та рекомендації щодо подальшої роботи центру соціальних служб для молоді з сім'єю.

9. Акт обстеження неблагополучної сім'ї реєструється в день його складання в центрі соціальних служб для молоді.

10. На підставі акта обстеження неблагополучної сім'ї в центрі соціальних служб для молоді на кожного члена сім'ї оформляються картки обліку роботи з клієнтами центрів соціальних служб для молоді, в яких фіксуються особисті відомості про членів сім'ї, зміст та результати подальшої роботи з ними.

11. За результатами соціального інспектування центр соціальних служб для молоді з метою вирішення проблем неблагополучної сім'ї:

1) складає індивідуальний план роботи фахівців відповідного профілю з неблагополучною сім'єю;

2) при необхідності звертається до місцевого органу виконавчої влади та органу місцевого самоврядування, а також підприємств, установ, організацій;

3) порушує перед відповідними органами клопотання про застосування передбачених законодавством санкцій до підприємств, установ та організацій усіх форм власності, громадян, накладання дисциплінарних та адміністративних стягнень на посадових осіб у разі порушення ними законодавства стосовно дітей і молоді;

4) повідомляє про випадки вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення в службу у справах неповнолітніх, служби дільничних інспекторів міліції, кримінальну міліцію у справах неповнолітніх, органів опіки і піклування.

12. Через шість місяців після здійснення соціального інспектування з метою поточного контролю і оцінки ефективності роботи з неблагополучною сім'єю проводиться чергове соціальне інспектування.

13. За умови позитивних результатів соціального інспектування сім'ї працівник центру соціальних служб для молоді вносить директору центру соціальних служб для молоді пропозицію щодо завершення соціального супроводу неблагополучної сім'ї.

14. Не допускається розголошення одержаних при здійсненні соціального інспектування відомостей про особисте життя членів неблагополучної сім'ї та іншої інформації, якщо це порушує їх права та законні інтереси.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства України у справах сім'ї,
дітей та молоді 14.04.2004 N 15

Зареєстровано в Міністерстві юстиції Украї-
ни 7 травня 2004 р. за N 583/9182

ПОРЯДОК

виявлення та ведення обліку дітей службами у справах неповнолітніх

1. Загальні положення

Цей Порядок розроблений та запроваджується з метою забезпечення соціально-правового захисту дітей, запобігання правопорушенням і бездоглядності серед них.

Виявлення та взяття на облік дітей здійснюється з урахуванням вимог Конвенції ООН про права дитини, Законів України "Про охорону дитинства", "Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх", "Про попередження насильства в сім'ї", "Про соціальну роботу з дітьми та молоддю", інших нормативно-правових актів у галузі дитинства.

2. Причини та підстави взяття дитини на облік

2.1 Підставою взяття дитини на облік є:

(Абзац другий пункту 2.1 розділу 2 вилучено на підставі Наказу Міністерства України у справах молоді та спорту N 875 від 16.06.2005)

- проживання дитини у сім'ї, у якій батьки або особи, що їх замінюють, ухиляються від виконання батьківських обов'язків;
- систематичне самовільне залишення дитиною місця постійного проживання;
- учинення дитиною суспільно небезпечних дій до досягнення нею віку, з якого настає кримінальна відповідальність;
- учинення дитиною правопорушень, передбачених статтями 44, 51, 121-127, частинами першою та другою статті 130, статтями 173, 174, 185, 190-195 Кодексу України про адміністративні правопорушення ; *(Абзац шостий пункту 2.1 розділу 2 в редакції Наказу Міністерства України у справах молоді та спорту N 875 від 16.06.2005);*
- повернення дитини із загальноосвітньої школи чи професійного училища соціальної реабілітації, центру медико-соціальної реабілітації неповнолітніх, амністованих, які відбували покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк; *(Абзац сьомий пункту 2.1 розділу 2 в редакції Наказу Міністерства України у справах молоді та спорту N 875 від 16.06.2005);*
- уживання дитиною спиртних напоїв або допущення немедичного вживання наркотичних та запаморочливих засобів;
- засудження дитини до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі: до громадських, виправних робіт, арешту, штрафу, звільнення від відбування покарань

з випробовуванням; (Абзац дев'ятий пункту 2.1 розділу 2 в редакції Наказу Міністерства України у справах молоді та спорту N 875 від 16.06.2005).

- скоєння фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства щодо дитини в сім'ї.

2.2 Підстави взяття дитини на облік оформлюються письмово з урахуванням п. 3.1 цього Порядку.

3. Виявлення дітей, які підлягають обліку

3.1 Виявлення дітей, які підлягають обліку, здійснюється службами у справах неповнолітніх за інформацією органів внутрішніх справ, закладів освіти, охорони здоров'я та інших структурних підрозділів органів місцевої виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, громадських організацій, окремих громадян; за письмовим зверненням їх батьків або осіб, які їх замінюють, родичів, близьких.

3.2 З метою вчасного виявлення таких дітей використовуються методи опитування, звернення, запити, проведення перевірок, профілактичних рейдів, публічні виступи через засоби масової інформації тощо.

Інформація про дитину та джерела інформування стосовно дітей, які підлягають обліку, є конфіденційною.

3.3 Отримана інформація про дитину, яка підлягає обліку, перевіряється службою у справах неповнолітніх.

3.4 Не підлягає перевірці документально засвідчена інформація, що надійшла від органів опіки та піклування, виконання покарань, внутрішніх справ, з прокуратури та судів.

3.5 Узяття дитини на облік за непідтвердженою інформацією не здійснюється.

4. Порядок ведення обліку дітей та зняття з обліку

4.1 Рішення про взяття дитини на облік приймає служба у справах неповнолітніх за місцем проживання дитини.

При взятті дитини на облік заповнюється обліково-статистична картка дитини за формою, наведеною в додатку.

Кожній обліково-статистичній картці присвоюється порядковий номер, що складається з двох останніх цифр року взяття на облік та порядкового тризначного номера. Щороку нумерація обліково-статистичних карток розпочинається з першого порядкового номера.

Обліково-статистична картка дитини заповнюється на основі документів, що посвідчують особу дитини, її соціальний статус, житлові та майнові права тощо. Копії усіх наявних документів додаються до обліково-статистичної картки.

4.2 У разі зміни місця проживання (утримання) дитини, яка перебуває на обліку, службою у справах неповнолітніх за місцем попереднього проживання (утримання) дитини в 10-денний термін надсилається повідомлення до служби у справах неповнолітніх за новим місцем проживання (утримання) цієї дитини.

4.3 Зняття дитини з обліку здійснюється за умови:

- втрати причин та підстав узяття дитини на облік, завершення терміну перебування на обліку тощо; (Абзац другий пункту 4.3 розділу 4 в редакції Наказу Міністерства України у справах молоді та спорту N 875 від 16.06.2005)

ПОЛОЖЕННЯ, ПРАВИЛА, ІНСТРУКЦІЇ, ПОРЯДКИ, ВІДОМЧІ НАКАЗИ

- досягнення особою повноліття;
- смерті дитини, яка перебуває на обліку;
- зміни місця проживання, при неможливості встановлення нового місця проживання (утримання);

Пропозицію про зняття дитини з обліку може подати орган чи заклад, який ініціював узяття її на облік, та інші особи, перелічені у пункті 3.1 цього Порядку.

Узяття (зняття) дитини з обліку здійснює служба у справах неповнолітніх своїм наказом.

4.4 Після зняття дитини з обліку до її обліково-статистичної картки вноситься відповідний запис. Обліково-статистична картка дитини зберігається в службі у справах неповнолітніх протягом 5 років.

5. Ведення обліку дітей, документальне його оформлення, умови користування банком даних про дітей

5.1 Ведення обліку дітей, щодо яких виникли причини або підстави обліковувати їх, здійснюється за місцем проживання дитини (районними, міськими, районними у містах службами у справах неповнолітніх органів місцевої виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування), Республіканським комітетом у справах сім'ї та молоді Автономної Республіки Крим, службами у справах неповнолітніх обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій та Міністерством України у справах сім'ї, дітей та молоді.

5.2 З метою обліку дітей заповнюється обліково-статистична картка дитини за формою, установленною додатком до цього Порядку, на паперових та електронних носіях (електронна версія первинної картки обліку виготовляється за наявності автоматизованого робочого місця (АРМ)).

5.3 Регіональний рівень передбачає заповнення електронної версії картки обліку, яка за змістом повторює первинну обліково-статистичну картку дитини у межах відповідної області, Автономної Республіки Крим.

5.4 Центральний рівень передбачає створення загального банку даних про дітей, щодо яких виникли підстави для взяття їх на облік, шляхом отримання інформації з регіонального рівня через локальну комп'ютерну мережу, on-line доступ до Internet, off-line доступ (поштою, e-mail), за допомогою передання інформації на магнітних або оптичних носіях (дискети, CD-R, CD-RW) з урахуванням вимог п. 3.3 Порядку. У даному випадку на центральному рівні систематизуються для регіональних банків даних локальні версії бази даних, а перед звітним періодом здійснюється відповідна синхронізація даних.

5.5 Поновлення первинної бази даних здійснюється у міру надходження обліково-статистичних карток обліку, регіональної та центральної бази даних – не менше одного разу на квартал. Прямий зв'язок на одному рівні не передбачається.

5.6 База даних забезпечена багаторівневим захистом, який виключає неавторизоване втручання в комплекс з метою доступу до конфіденційної інформації, а також часткове або повне її знищення.

5.7 Допуск до бази даних про дітей мають визначені окремим наказом працівники відповідної служби у справах неповнолітніх та відповідальний за ведення бан-

ку даних на центральному рівні. За бажанням неповнолітнього, який перебуває на обліку, його батьків або осіб, які їх замінюють, відповідальний працівник служби у справах неповнолітніх може їх ознайомити з інформацією, закладеною в обліково-статистичній картці.

5.8 Уся інформація про дитину, відображена в банках даних різних рівнів, є конфіденційною. За її розголошення передбачається відповідальність, встановлена законодавством.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ МВС України 20.10.2003 N 1212

Зареєстровано в Міністерстві юстиції
України 11 листопада 2003 р. за
N1031/8352

ПОЛОЖЕННЯ

про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України (витяг)

1. Загальні положення

1.6. До особового складу служби дільничних інспекторів міліції належать начальники управлінь (відділів, відділень), їх заступники, старші інспектори (інспектори) з роботи з населенням, старші дільничні, дільничні інспектори міліції та їх помічники, які перебувають на відповідних штатних посадах та мають спеціальні звання.

1.7. Служба дільничних інспекторів міліції при здійсненні своїх повноважень відповідно до законодавства України взаємодіє з центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, державними установами та громадськими організаціями.

1.8. На працівників служби дільничних інспекторів міліції у повному обсязі поширюються пільги, передбачені Законом України "Про міліцію". Умови і порядок проходження служби встановлюється Положенням про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України.

2. Основні завдання служби дільничних інспекторів міліції

2.1. Проведення індивідуально-профілактичної роботи з особами, схильними до скоєння правопорушень. Охорона громадського порядку та забезпечення громадської безпеки.

2.2. Робота з населенням та громадськими формуваннями на адміністративній дільниці щодо охорони громадського порядку й громадської безпеки.

2.3. Попередження злочинів та адміністративних правопорушень. Участь у розкритті злочинів, учинених на території адміністративної дільниці.

3. Основні функції служби дільничних інспекторів міліції

3.1. Всебічно, повно й об'єктивно досліджувати причини й умови, які сприяють учиненню правопорушень, уносити пропозиції щодо їх усунення, підвищувати ефективність організації роботи дільничних інспекторів міліції, забезпечувати правопорядок, інформувати населення з цих питань у своїх виступах та через засоби масової інформації.

3.2. Розроблювати й реалізовувати заходи щодо зміцнення дисципліни й законності серед працівників служби дільничних інспекторів міліції.

3.3. Вивчати, узагальнювати й рекомендувати до впровадження позитивний досвід роботи дільничних інспекторів міліції.

3.4. Забезпечувати добір, розстановку й виховання працівників служби дільничних інспекторів міліції, підвищувати їхню кваліфікацію та професійну майстерність.

3.5. Організація відповідно до законодавства України розгляду і вирішення звернень громадян, які надходять для виконання служби дільничних інспекторів міліції.

3.6. Участь у розкритті злочинів, скоєних на адміністративних дільницях.

10. Організація проведення індивідуально-профілактичної роботи

10.1. Дільничний інспектор міліції у межах своєї компетенції здійснює контроль і профілактичну роботу з такими категоріями осіб:

звільненими з місць позбавлення волі, які відбували покарання за умисний злочин і в яких судимість не знято або не погашено у встановленому законом порядку;

засудженими за вчинення злочинів, виконання вироку щодо яких не пов'язано із позбавленням волі;

які визнані в установленому порядку хронічними алкоголіками або зловживають спиртними напоями і на ґрунті пияцтва систематично допускають порушення громадського порядку.

На облік, як п'яниці, ставляться хронічні алкоголіки, а також особи, що зловживають спиртними напоями, які притягувалися (стосується обох категорій) до адміністративної відповідальності два і більше разів протягом року за розпивання спиртних напоїв або появу в громадських місцях у п'яному стані, вчинення на ґрунті пияцтва інших порушень громадського порядку;

які вчиняють насильство в сім'ї після винесення їм офіційного застереження про неприпустимість протиправної поведінки;

які були визнані в установленому порядку наркоманами, токсикоманами або вживають наркотичні засоби чи психотропні речовини без призначення лікаря;

психічно хворими, які є суспільно небезпечними і перебувають на спеціальному обліку в закладах охорони здоров'я;

неповнолітніми правопорушниками, стосовно яких здійснюється профілактична робота підрозділами кримінальної міліції у справах неповнолітніх.

10.2. Контролює поведінку за місцем проживання і роботи осіб, що взяті на облік. При цьому особливу увагу звертає на тих, хто неодноразово був судимий або не став на шлях виправлення в місцях позбавлення волі і після звільнення веде антигромадський спосіб життя.

10.4. Виявляє на адміністративній дільниці осіб, які допускають правопорушення в сім'ях, вживання наркотичних засобів і психотропних речовин без призначення лікаря, психічно хворих, які створюють безпосередню загрозу для себе та оточуючих. Вживає до зазначених осіб своєчасні заходи профілактичного впливу з метою недопущення вчинення ними злочинів та адміністративних правопорушень.

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України від
1 лютого 2006 р. N 78

ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ

про відділ у справах сім'ї, молоді та спорту районної, районної у м. Севастополі державної адміністрації

1. Відділ у справах сім'ї, молоді та спорту районної, районної у м. Севастополі державної адміністрації (далі – відділ) є структурним підрозділом районної, районної у м. Севастополі держадміністрації, що утворюється відповідно головою районної, районної у м. Севастополі держадміністрації та підзвітний і підконтрольний голові держадміністрації і управлінню у справах сім'ї, молоді та спорту відповідно обласної, Севастопольської міської держадміністрації.

2. Відділ у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, наказами Мінсім'ямолодьспорту, розпорядженнями голови обласної, Севастопольської міської, районної, районної у м. Севастополі держадміністрації, наказами начальника управління у справах сім'ї, молоді та спорту обласної, Севастопольської міської держадміністрації, рішеннями відповідного органу місцевого самоврядування, а також положенням про відділ.

3. Основними завданнями відділу є:

забезпечення реалізації на відповідній території державної політики з питань сім'ї, дітей, молоді, фізичної культури та спорту;

виконання програм і здійснення заходів, спрямованих на забезпечення соціального та правового захисту сім'ї, дітей і молоді, розвитку фізичної культури та спорту, рівних прав і можливостей для участі жінок та чоловіків у політичному, економічному і культурному житті, сприяння соціальному становленню та розвитку дітей і молоді, запобігання насильству в сім'ї;

сприяння розвитку видів спорту, визнаних в Україні;

сприяння молодіжним і дитячим громадським організаціям, федераціям з видів спорту та іншим громадським організаціям у проведенні ними роботи з питань сім'ї, дітей і молоді, фізичної культури та спорту;

організація і проведення фізкультурно-спортивних заходів серед широких верств населення, залучення їх до занять фізичною культурою та спортом, забезпечення пропаганди здорового способу життя.

4. Відділ відповідно до покладених на нього завдань:

1) готує пропозиції до проектів регіональних програм і планів поліпшення становища сім'ї, дітей і молоді, протидії торгівлі людьми, охорони дитинства, оздоровлення, відпочинку та дозвілля дітей і молоді, розвитку фізичної культури та спорту, забезпечує їх виконання;

2) розробляє і подає на розгляд держадміністрації пропозиції до проектів фінансування та матеріально-технічного забезпечення виконання програм і здійснення заходів, спрямованих на поліпшення становища сім'ї, дітей і молоді, розвиток фізичної культури та спорту;

- 3) готує та подає в установленому порядку аналітичні матеріали і статистичну звітність з питань, що належать до його компетенції;
- 4) залучає громадські організації фізкультурно-оздоровчої спрямованості, молодіжні, дитячі та інші громадські організації, благодійні організації до виконання соціальних програм і здійснення відповідних заходів, проведення змагань;
- 5) сприяє працевлаштуванню та зайнятості молоді, розвитку молодіжної підприємницької діяльності;
- 6) здійснює заходи, спрямовані на пропагування сімейних цінностей, підвищення рівня правової обізнаності, соціального і правового захисту сімей, надає в межах компетенції підприємствам, установам та організаціям, об'єднанням громадян та окремим громадянам методичну і практичну допомогу та консультації з питань запобігання насильству в сім'ї;
- 7) сприяє діяльності дитячих і молодіжних клубів та об'єднань за інтересами, у тому числі за місцем проживання, збереженню їх мережі та зміцненню матеріально-технічної бази;
- 8) удосконалює в межах своїх повноважень систему пошуку і відбору талановитих та обдарованих дітей і молоді, сприяє підтримці їх розвитку;
- 9) організовує та проводить олімпіади, спартакіади, конкурси, турніри, виставки, фестивалі творчості, конференції, форуми, фізкультурно-спортивні заходи, спрямовані на підвищення культурно-освітнього рівня та покращення фізичного виховання дітей і молоді;
- 10) координує діяльність районного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді і центру фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх";
- 11) забезпечує у межах своїх повноважень організацію і сприяє активізації фізкультурно-оздоровчої роботи у навчально-виховній, виробничій та соціально-побутовій сфері, розвитку самодіяльного масового спорту, спорту інвалідів і ветеранів;
- 12) вживає в межах своїх повноважень заходів, спрямованих на утвердження здорового способу життя, протидіє поширенню соціально небезпечних хвороб у дитячому і молодіжному середовищі;
- 13) проводить інформаційно-роз'яснювальну, пропагандистську, консультаційну роботу, "гарячі лінії", семінари та тренінги з питань, що належать до його компетенції;
- 14) здійснює контроль за дотриманням законодавства з питань, що належать до його компетенції;
- 15) вивчає, узагальнює та поширює передовий досвід роботи з питань, що належать до його компетенції;
- 16) порушує в установленому порядку клопотання про відзначення спортсменів, тренерів, працівників сфери фізичної культури та спорту державними нагородами, присвоєння їм спортивних звань, а також про призначення стипендій і премій Кабінету Міністрів України, грантів Президента України обдарованій молоді;
- 17) комплектує склад збірних команд району за видами спорту і забезпечує організацію підготовки та участі спортсменів у змаганнях обласного (міського) рівня;

ПОЛОЖЕННЯ, ПРАВИЛА, ІНСТРУКЦІЇ, ПОРЯДКИ, ВІДОМЧІ НАКАЗИ

18) здійснює контроль за діяльністю дитячо-юнацьких спортивних шкіл усіх типів незалежно від їх підпорядкування;

19) сприяє збереженню і розширенню мережі фізкультурно-спортивних закладів, вживає заходів до зміцнення їх кадрового потенціалу та матеріально-технічної бази;

20) здійснює контроль за технічним станом, ефективністю і цільовим використанням спортивних об'єктів, що належать до сфери управління держадміністрації, та за дотриманням правил безпеки під час проведення масових спортивних заходів;

21) надає суб'єктам господарювання консультативно-методичну допомогу з питань ліцензування фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності;

22) сприяє залученню коштів підприємств, установ та організацій для соціальної підтримки сім'ї, дітей і молоді, подальшого розвитку фізичної культури та спорту;

23) забезпечує у межах своїх повноважень реалізацію державної політики стосовно державної таємниці, здійснення контролю за її збереженням у відділі;

24) виконує інші функції відповідно до покладених на нього завдань.

5. Відділ має право:

залучати до розгляду питань, що належать до його компетенції, спеціалістів інших структурних підрозділів держадміністрації, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, об'єднань громадян і фондів (за погодженням з їх керівниками);

отримувати в установленому порядку від інших структурних підрозділів держадміністрації, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій інформацію, документи та інші матеріали, необхідні для виконання покладених на нього завдань;

скликати в установленому порядку наради, конференції і семінари з питань, що належать до його компетенції.

6. Відділ під час виконання покладених на нього завдань взаємодіє з іншими структурними підрозділами держадміністрації, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, об'єднаннями громадян та окремими громадянами.

7. Відділ очолює начальник, який призначається на посаду та звільняється з посади відповідно головою районної, районної у м. Севастополі держадміністрації за погодженням із заступником голови обласної, Севастопольської міської держадміністрації і з начальником управління у справах сім'ї, молоді та спорту обласної, Севастопольської міської держадміністрації.

8. Начальник відділу:

здійснює керівництво діяльністю відділу, несе персональну відповідальність за виконання покладених на відділ завдань;

призначає на посаду і звільняє з посади працівників відділу;

затверджує функціональні обов'язки працівників відділу;

розпоряджається коштами, що передбачені для виконання покладених на відділ завдань і його утримання, у межах затвердженого кошторису;

видає у межах своїх повноважень накази, організовує і контролює їх виконання.

9. Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції відділу, може утворюватися дорадчий орган у складі начальника відділу, начальника служби у справах неповнолітніх, начальників інших структурних підрозділів держадміністрації, директорів центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх". До складу дорадчого органу можуть також входити керівники підприємств, установ та організацій, а також громадських організацій.

Склад дорадчого органу затверджується головою відповідної держадміністрації за поданням начальника відділу.

10. Відділ утримується за рахунок бюджетних коштів.

Граничну чисельність і фонд оплати праці працівників відділу визначає голова держадміністрації у межах виділених коштів.

Кошторис і штатний розпис відділу затверджує голова держадміністрації після проведення їх експертизи фінансовим управлінням (відділом).

11. Відділ є юридичною особою, має самостійний баланс, реєстраційні рахунки в органах Державного казначейства, печатку із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням.

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 12 травня 2004 р. № 608

ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ

про центр соціально-психологічної допомоги

1. Центр соціально-психологічної допомоги (далі – центр) є закладом, що надає соціальні послуги особам, які опинилися в складних життєвих обставинах, і утворюється місцевим органом виконавчої влади.

2. Центр у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, рішеннями центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також положенням про центр.

3. Центр може бути утворено за наявності необхідної матеріально-технічної бази, зокрема приміщень, які відповідають санітарно-гігієнічним нормам і вимогам пожежної безпеки.

4. Основним завданням центру є надання невідкладних психологічних, соціально-побутових, соціально-педагогічних, соціально-медичних, соціально-економічних, інформаційних і юридичних послуг, послуг з працевлаштування осіб, які перебувають в кризовому стані, для сприяння їх якнайшвидшому поверненню до нормальних умов життєдіяльності.

5. Центр відповідно до покладених на нього завдань:

1) подає допомогу особам (у тому числі з дітьми), які перебувають у кризовому стані (зокрема спричиненому стихійним лихом, учиненням стосовно них злочину, насильством в сім'ї);

2) надає особам, які прийняті до центру, тимчасовий притулок та забезпечує їх харчування;

3) надає методичні поради, проводить психодіагностику з метою психологічної реабілітації та адаптації;

4) забезпечує реалізацію прав дітей, молоді, сім'ї у суспільстві, надає консультації з питань виховання дітей, сприяє

гармонійному розвитку осіб, їх соціальному патронажу;

5) здійснює лікувально-оздоровчі заходи, подає першу невідкладну допомогу в разі нещасного випадку;

6) забезпечує пошук донорів для надання гуманітарної допомоги;

7) забезпечує захист прав та інтересів особи, подає допомогу в оформленні правових документів;

8) надає інформацію про режим роботи закладів соціального спрямування, охорони здоров'я, освіти, центру зайнятості, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

9) направляє у разі потреби осіб, які звернулися до центру, до інших закладів та установ, що можуть повніше забезпечити задоволення їх запитів;

10) сприяє разом з іншими установами та організаціями виведенню з кризового стану осіб, які звернулися до центру.

6. Центр має право:

визначати форми та методи роботи;

використовувати для провадження своєї діяльності кошти інших джерел, в тому числі міжнародної фінансової, технічної допомоги та міжнародні гранти;

залучати на договірних засадах для надання соціальних послуг (консультацій, методичної допомоги) підприємства, установи, організації та фізичних осіб, зокрема волонтерів.

7. Центр провадить діяльність на принципах захисту прав людини, гуманності, законності, доступності послуг, конфіденційності, поваги до особистості.

8. Діяльність центру координує управління (відділ) у справах сім'ї та молоді.

Організаційно-методичне забезпечення діяльності центру здійснює центр соціальних служб для молоді.

Центр у своїй діяльності взаємодіє із структурними підрозділами місцевого органу виконавчої влади та органу місцевого самоврядування у сфері соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, службою у справах неповнолітніх, центром соціальних служб для молоді, його спеціалізованими формуваннями, підприємствами, установами та організаціями незалежно від їх підпорядкування та форми власності, громадськими організаціями.

9. Зарахування до центру осіб, які перебувають у кризовому стані, провадиться на підставі їх заяви або за письмовим направленням будь-якого структурного підрозділу місцевого органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування (крім осіб, зазначених у пункті 11 цього Типового положення) за наявності паспорта або іншого документа, що посвідчує особу.

10. Прийняття осіб та подання їм необхідної допомоги здійснюється центром цілодобово.

Максимальний строк перебування особи у центрі становить 90 діб.

11. До центру не приймаються особи:

які перебувають в стані алкогольного або наркотичного сп'яніння;

із симптомами хвороби в гострому періоді або в період загострення хронічних захворювань;

психічно хворі.

12. Відрахування особи з центру здійснюється згідно з наказом директора центру, який видається на підставі:

заяви особи;

закінчення встановленого строку перебування у центрі;

систематичного або одноразового грубого порушення Правил внутрішнього розпорядку центру, затверджених його директором.

13. Центр очолює директор, який призначається на посаду та звільняється з посади органом, який утворив центр.

14. Директор центру:

організовує роботу центру, несе персональну відповідальність за виконання покладених на центр завдань, визначає ступінь відповідальності працівників;

ПОЛОЖЕННЯ, ПРАВИЛА, ІНСТРУКЦІЇ, ПОРЯДКИ, ВІДОМЧІ НАКАЗИ

- затверджує посадові інструкції працівників центру;
 - призначає в установленому порядку на посаду та звільняє з посади працівників;
 - затверджує Правила внутрішнього розпорядку центру та контролює їх виконання;
 - видає у межах своєї компетенції накази та розпорядження, організовує і контролює їх виконання;
 - укладає угоди, діє від імені центру і представляє його інтереси;
 - розпоряджається коштами центру в межах затвердженого кошторису витрат;
 - організовує підвищення кваліфікації працівників;
 - здійснює інші повноваження, передбачені законодавством.
15. Видатки на утримання центру здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів, передбачених для виконання програм стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї, а також за рахунок інших джерел.
16. Центр володіє майном, переданим йому органом, який утворив центр, юридичними та фізичними особами і придбаним за рахунок коштів місцевих бюджетів та інших джерел.
17. Типові нормативи оснащення центру затверджуються Міністерством у справах сім'ї, дітей та молоді за погодженням з Мінфіном.
18. Центр має право придбавати та орендувати обладнання, необхідне для забезпечення його функціонування.
19. Центр може бути ліквідований або реорганізований за рішенням засновника у порядку, передбаченому законодавством.
20. Центр є юридичною особою, має самостійний баланс, рахунки в органах Державного казначейства та установах банків, печатку із своїм найменуванням, штампи та бланки.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства України у справах
молоді та спорту 17.06.2005 № 892

Зареєстровано в Міністерстві юстиції
України 7 липня 2005 р. за № 726/11006

ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ

про спеціалізоване формування "Мобільний консультаційний пункт соціальної роботи в сільській та гірській місцевостях, віддалених районах міст"

1. Мобільний консультаційний пункт соціальної роботи в сільській та гірській місцевостях, віддалених районах міст (далі – МКП) – це спеціалізоване формування, яке створюється центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (далі – Центр) для здійснення соціальної роботи в сільській та гірській місцевостях, віддалених районах міст.

2. Метою створення МКП є забезпечення доступу до соціальних послуг Центрів та їх спеціалізованих формувань різних категорій дітей, молоді та сімей в сільській та гірській місцевостях, віддалених районах міст.

3. МКП у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, нормативно-правовою базою Центрів, а також цим Положенням.

4. МКП не є юридичною особою.

5. Основними завданнями МКП є надання соціально-педагогічних, психологічних, соціально-медичних, юридичних, інформаційних послуг різним категоріям дітей, молоді та сімей; пропаганда здорового способу життя; надання практичної та методичної допомоги сільським та селищним центрам соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді в організації та здійсненні соціальної роботи.

6. МКП відповідно до покладених на нього завдань:

1) забезпечує соціально-педагогічне, психологічне, соціально-медичне, юридичне, інформаційне індивідуальне та групове консультування дітей, молоді та членів їхніх сімей;

2) надає індивідуальні та групові соціальні послуги та проводить соціальне інспектування під час здійснення соціального супроводу прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах, неповнолітніх дітей та молоді, яка повертається з місць позбавлення волі, матерів, які мають намір відмовитися від новонародженої дитини, та інших категорій дітей та молоді, які потребують надання соціальних послуг;

3) виявляє серед осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах, тих, хто потребує перебування у центрах соціально-психологічної допомоги; у разі необхідності забезпечує їх перевезення;

4) надає соціально-психологічну, юридичну допомогу батькам, які виховують дитину-інваліда;

ПОЛОЖЕННЯ, ПРАВИЛА, ІНСТРУКЦІЇ, ПОРЯДКИ, ВІДОМЧІ НАКАЗИ

5) сприяє організації на селі груп взаємопідтримки осіб, які опинились у складних життєвих обставинах; клубів, творчих майстерень для дітей та молоді з функціональними обмеженнями;

6) у разі необхідності забезпечує перевезення дітей та молоді з числа інвалідів до Центрів соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями для проходження індивідуальних програм реабілітації;

7) проводить індивідуальну та групову роботу серед підлітків та молоді щодо збереження репродуктивного здоров'я, планування сім'ї, відповідального батьківства та безпечної статевої поведінки;

8) залучає населення села, віддалених районів міст до волонтерської діяльності; формує волонтерські групи, загони, осередки для допомоги соціальним працівникам у реалізації соціальних програм;

9) здійснює підготовку волонтерів на селі;

10) надає інформацію громаді села, віддалених районів міст щодо проблем ВІЛ/СНІДу, інфекцій, що передаються статевим шляхом, вживання наркотичних речовин та алкоголю, тютюнопаління;

11) проводить просвітницьку роботу серед громади села щодо формування позитивного ставлення до альтернативних форм сімейного виховання, толерантного відношення до вразливих категорій населення, зокрема звільнених з місць позбавлення волі, ВІЛ-інфікованих, наркозалежних тощо;

12) проводить роз'яснювальну роботу серед громади села, віддалених районів міст щодо всіх форм насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми, торгівлі людьми;

13) проводить "круглі столи", семінари для педагогів сільських шкіл, голів сільських та селищних рад щодо вирішення соціальних проблем у сільській місцевості;

14) проводить бесіди, відеолекторії, тренінги серед батьків щодо налагодження взаємостосунків у сім'ї, надає практичні поради щодо взаємовідносин з дітьми;

15) забезпечує соціальну роботу в пенітенціарних, оздоровчих та інших закладах соціального спрямування поза межами міста або у віддалених районах міст;

16) надає методичну допомогу сільським та селищним центрам у забезпеченні соціальної роботи на селі;

17) забезпечує роботу спеціалізованих формувань центрів у сільській та гірській місцевостях, віддалених районах міст;

18) розповсюджує серед населення соціальну рекламну інформацію та продукцію;

19) виконує інші функції відповідно до покладених завдань.

7. Центр для забезпечення роботи МКП має право:

визначати форми та методи роботи МКП;

залучати на договірних засадах для надання соціальних послуг (консультацій, медичної допомоги) підприємства, установи, організації та фізичних осіб, зокрема волонтерів;

використовувати для провадження своєї діяльності кошти з інших джерел, не

заборонених чинним законодавством, у тому числі міжнародну фінансову, технічну допомогу та міжнародні гранти.

8. МКП створюється наказом відповідного Центру. Керівником є штатний спеціаліст Центру, у складі якого створюється МКП.

9. У роботі МКП беруть участь штатні та залучені спеціалісти Центру, зокрема лікарі (гінекологи, дерматовенерологи, андрологи, урологи тощо), психологи, юристи, працівники служби у справах неповнолітніх, кримінальної міліції у справах неповнолітніх тощо та волонтери. Фах залучених працівників визначається відповідно до потреб клієнтів.

10. Мінімальні нормативи оснащення МКП затверджуються Міністерством України у справах молоді та спорту.

11. Виходячи з вивчених потреб того чи іншого населеного пункту, кожного місяця затверджується графік роботи МКП, який протягом поточного місяця може коригуватися відповідно до запитів клієнтів.

12. Облік роботи МКП здійснюється відповідно до путівки на проведення групового заходу та картки клієнта.

13. Діяльність МКП фінансується за рахунок коштів, передбачених у відповідних бюджетах на реалізацію програм і заходів Центру, а також за рахунок позабюджетних коштів, у тому числі спонсорської, благодійної допомоги фізичних та юридичних осіб, не забороненої чинним законодавством.

14. Чисельність залучених до роботи у МКП працівників та видатки на їхнє утримання і діяльність визначаються відповідними програмами та положеннями про заходи і кошторисами витрат на реалізацію (проведення) програм (заходів). Витрати на заробітну плату (з нарахуваннями) залучених працівників МКП здійснюються на підставі трудової угоди. Видатки на оплату праці обраховуються, виходячи із середніх розмірів посадових окладів (ставок заробітної плати), затверджених для аналогічних категорій працівників відповідних галузей, та відпрацьованого часу.

ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ, З ДОСВІДУ РОБОТИ

ПРОГРАММА ДЕЙСТВИЙ

«Дети и насилие»²

(2005-2007)

I. Вступление

Искоренение всех форм насилия в повседневной жизни сегодня самая главная задача для правительств и населения всех стран членов Совета Европы. Министры Европы ответственные за предотвращение насилия в повседневной жизни подчеркнули необходимость формирования обширных национальных политик, основанных на 12 главных принципах, которые они (министры) определили и порекомендовали начать приоритетную программу по борьбе с насилием в отношении детей. (Осло, 2004)

На 3 саммите (Варшава 16-17 Мая, 2005) главы 46 стран-членов государств и правительств Совета Европы решили запустить 3 годичную программу действий направленную на социальные, законодательные, оздоровительные и образовательные сферы для борьбы с различными формами насилия в отношении детей.

Программа действий «Дети и насилие» (2005-2007) направлена на оказание помощи странам-членам при выполнении их обязательств, принятых при различных соответствующих международных правовых механизмах, главным образом, для развития политик междисциплинарного государственного предотвращения и стратегий по защите детей.

Совет Европы расценивается как одна из организаций, которая накопила огромный опыт и компетентность в этой области. Опыт совета Европы постоянно обогащается благодаря результатам, полученным при сотрудничестве в межправительственных секторах, парламенте, конгрессе местных и региональных правительств Совета Европы и других органов.

Доклады уполномоченных по правам человека, прецедентное право Европейского суда по правам человека, выводы Европейского комитета общественных прав и другие документы различных контролирующих органов предлагают значительное руководство по распознаванию проблем и пути из решений.

Совет Европы внес вклад в разработку стратегий, механизмов и рекомендаций, который облегчат внедрение существующих норм. Стратегии местного партнерства для предотвращения насилия в школах, модули обучения учителей по предотвращению и управлению конфликтов в школе, образовательные возможности по предотвращению насилия, разработанные для молодых работников или рекомендации по социальной интеграции молодежи из конфликтных районов являются великолепными образцами методик, разработанных Советом Европы.

Программа действий направлена усилить слаженность этих усилий, присоединиться к ним, где необходимо и увеличить их влияние и видимость их результатов.

² Текст подается мовою оригіналу, що розміщено сайті Ради Європи
<http://www.coe.int/t/transversalprojects/children/>

II. Принципы программы

Насилие по отношению к детям будет существовать до тех пор, пока взрослые будут продолжать воспринимать детей как маленьких людей;

Дети нуждаются не только в заботе и защите, но и в признании их законных прав. Конвенция ООН про права детей стала синонимом самого большого достижения по правам детей. Ценности и основы конвенции были приняты в полном объеме 46 странами-членами Совета Европы;

Страны-члены приняли многочисленные обязательства по основным конвенциям прав детей и отдельным конвенциям по правам детей и защите детей от любых форм насилия.

Совет Европы составил несколько правовых механизмов, которые защищают детей от насилия: основные – Европейская конвенция по правам детей, пересмотренная социальная хартия, Европейская конвенция по предотвращению пыток и антигуманизма или унижительного отношения и наказания.

Вдобавок к этим механизмам, уполномоченный по правам человека Совета Европы обеспечивает различные страны существенной и конкретно целевой помощью для защиты детей от насилия и торговли детьми.

Программа действий на 2005-2007 годы будет стремиться помочь странам во внедрении этих обязательств и адаптации национальных политик, законов и правил принципам работы различных ведущих и контролирующих органов. План действий предложит стратегии, структуры и институции, практические методы и способы повышения осведомленности, проинформированности и образования населения и всех заинтересованных в этом вопросе.

В первую очередь – дети

Ставя детей на первое место – это значит признание их уязвимости, ставить их в центр государственной политики и действий. В основе программы принцип – мы все должны развивать детей, они живут сейчас и они будущее человечества. Приоритетность детей также означает предоставление им возможностей быть услышанными, беря во внимание полностью сформировавшихся личностей, граждан с активной жизненной позицией и людей с правами и обязанностями.

– Принимать меры по борьбе с любым насилием

Насилие имеет множество проявлений. Программа действий будет направлена на любые ситуации связанные с насилием, в которых могут оказаться дети (в школах, семьях, институциях, обществе и т.д.), а также роль детей в насилии (как жертв, нарушителей, игроков или партнеров по предотвращению)

– основывается на достигнутых результатах и опыте Европейского уровня

Страны-члены уже предприняли множество попыток в различных проявлениях насилия касательно детей. Рекомендации, означающие завершение программы будут основываться на опыте, который уже был получен в странах-членах и благодаря использованию экспертных оценок различных органов и партнеров Совета Европы.

– реальный и успешный междисциплинарный подход к насилию касательно детей

Главы государств и правительств решили принять целостный подход для защиты прав детей, который будет противоречить деятельности Совета Европы. Целостный подход предусматривает сотрудничество и координацию всех соответствующих национальных и частных органов, которые работают в правовых, социальных, образовательных и здравоохранительных сферах. Это также подразумевает соответствующую координацию работы на международном, национальном, региональном и местном уровнях.

Программа действий «Дети и насилие» была создана для обеспечения успеха при решении этих проблем, выбранная методология базируется на рациональной и эффективной координации всех мероприятий организации связанных с детьми. Межсекретариальная специальная комиссия для изучения данного вопроса была назначена.

III. Задачи программы

Главная задача программы защитить детей от любой формы насилия и популяризации их прав через различные мероприятия, а именно, мероприятия, которые будут междисциплинарными, будут направлены на предписанные нужды и распространятся на все области предписанные программой. Они повлекут за собой увеличение проинформированности и осведомленности, привлечение детей и молодежи, разработку стратегий и прагматических механизмов на международном, национальном и местном уровнях и оценку влияния международных правовых механизмов.

Программа, следовательно, направлена предложить цельный и всеобъемлющий набор механизмов и методологических рычагов, которые четко соединят принятые правовые обязательства и механизмы для их выполнения.

Шесть конкретных задач были определены для достижения главной цели:

1. Непосредственное привлечение детей и молодежи в политику против насилия.

Программа действий не просто стремится работать для детей, но и прежде всего привлекать детей для определения проблем и предпринимать конкретные шаги.

В каждой области, охваченной программой, особое внимание будет уделяться определению и разработке наилучших методов для того, чтобы прислушаться к детям и привлечение их в мероприятия волнующие их. Более того, всесторонняя инициатива будет принята на уровне программы.

II. Обеспечение выполнения Европейских и международных стандартов по правам и защите детей

Как внедрить в жизнь применение прав детей?

В частности, это значит:

- продвижение ратификации релевантных соглашений (в таких областях как права человека, социальные и экономические права, борьба с пытками, торговля детьми, сексуальная эксплуатация детей и насилие, сетевая преступность, соблюдение прав детей, личные отношения с вовлечением детей и т.д.) всеми странами-членами и где возможно страны наблюдатели;

- обеспечение эффективного выполнения этих международных инструментов

при помощи существующих текстов, инструментов и оценка их реального влияния.

- издание сборников полезных инструкций для различных областей;
- Разработка мероприятий – включающие правовые инструменты для уничтожения сексуальной эксплуатации и насилия детей.

III. Составление стратегий для практической работы в отношении разнообразных ситуаций и типов насилия в отношении детей.

Одной лишь политической воли органов государственной власти и доброй воли других участников недостаточно.

Для каждой ситуации и вида насилия, план действий разработает стратегии, определит примеры полезных опытов, выпустит руководство для выполнения главных обязательств или конкретных рекомендаций. Эти инструменты будут предназначаться для различных участников, а именно, органов государственной власти, общество, профессионалов, детей, молодежи.

Были определены 4 области внедрения (вмешательства):

– **Семья:**

Какие альтернативы внедрения воспитания детей без насилия в меняющемся обществе? Как мы можем поддержать родителей и поощрить людей прислушиваться к детям?

Справочники, инструкции будут изданы по вопросам развития воспитания детей без насилия и внедрению методов консультации и прислушивания к детям.

– **Школа:**

Какие предпосылки для школы без насилия? Как следует реагировать на насилие и прежде всего как предотвратить его?

Рекомендации, методологические и образовательные пособия по предотвращению всех форм насилия в школе будут изданы, а именно, для начальных школ в контексте образования для создания демократического общества.

– **Детские дома:**

Каким требованиям нужно соответствовать и какие методы нужно внедрить, чтобы удостовериться, что эти заведения делают все для искоренения всех форм насилия?

В дополнении к комитету министров и рекомендации 2005 по правам детей живущих в детских домах, материалы для публикации этих прав будут подготовлены и мероприятия по их внедрению будут проведены, особенно, для блага самих детей и всех кого это касается.

– **Общество:**

Как мы можем предотвратить насилие в обществе, городах, на улицах? Какую роль могут сыграть молодежные организации и неформальное обучение?

Будут представлены практические подходы в виде руководств, тренинговых курсов, тренингов для участников, особенно касательно молодежной политики.

Эти 4 области находятся под влиянием ситуаций в которых они находятся, они зависимы от социально-экономического и политического климата и то, как мир

отображается в масс-медиа. В дополнение к работе в этих 4 областях, программа действий сфокусируется на 2-х определяющих факторах:

– *Социально-экономический и политический контекст.*

Какие шаги мы можем предпринять для того, чтобы дети и молодежь интегрировались в общество? Как мы можем преодолеть напряжение и опасность отчуждения и обеспечить каждому ребенку место и будущее? Как научить ребенка терпимости и уважению к другим с ранних лет? Как мы можем защитить детей, которые стали жертвами конфликтов?

Приоритетность будет определена для создания единых стратегий для интеграции детей и молодежи, охватывая социальные, экономические, образовательные и культурные аспекты. Инструкции\руководства для участников будут изданы.

Стратегии и методы будут выработаны для привлечения молодежи и детей как в общих рамках межкультурного и межрелигиозного диалога, так и посредством мероприятий специально разработанных для этого. Приоритетность будет отдана изготовлению и распространению обучающего материала.

– *Роль медиа:*

Каково реальное влияние насилия в контексте масс-медиа? Какие опасности таит новые медиа? Как можно научить детей и молодежь относиться критически к масс медиа?

На основе обсуждения концепции «вредное содержание» будут проведены мероприятия для масс медиа профессионалов и менеджеров (этика и ответственность) и масс медиа образование (помощь в обучении).

IV. Создание национальных стратегий по предотвращению.

Как мы можем обеспечить слаженность и координацию национальных политик?

Все шаги, которые предпринимаются в определенных областях, должны быть включены в национальный план или план по предотвращению. Самое важное это национальная политическая инициатива, нужно запустить механизм, разработать четкие методы. Предложения для национальных стратегий будут основываться на серии исследований касательно национальных политик, которые уже проводятся.

V. Внесение предложений касательно местных целостных стратегий противодействия

Как мы можем адаптировать национальные стратегии к определенным местным ситуациям?

Среди 12 национальных политических принципов предотвращения принятых на конференции в Осло, большое внимание уделялось поддержке местных схем по предотвращению. Местному уровню, на котором причины, эффекты и виды насилия более всего взаимосвязаны. Сеть пилотных экспериментов будет запущена для оценки стратегий разработанных на основании, и создать практические рекомендации для них.

VI. Повешение осознание и распространение информации о правах детей

Возможно ли уважать права и усилить уважение этих прав, если мы не знаем этих прав?

Очень обширное повышение осознания и информационная кампания будет запущена на Европейском уровне для улучшения осведомленности о детских правах и особенно об их правах по защите от всех форм насилия. Эта кампания будет основываться на сотрудничестве национальных органов и должна будет быть направлена на профессионалов в этой сфере, общество и детей.

ПРОГРАММА

«Строим Европу для детей и вместе с детьми»³

Общая информация

Программа «Строим Европу для детей и вместе с детьми» осуществляется в соответствии с решениями Третьей встречи глав государств и правительств Совета Европы (Варшава, май 2005 г.). Она отвечает задачам, возложенным на Организацию в сфере обеспечения комплексного подхода к защите прав детей, и направлена на выполнение решения о старте трехлетней программы действий по борьбе с различными формами насилия в отношении детей, затрагивающей социальное и правовое измерение этого явления, а также сферу образования и здоровье детей.

Цель программы «Строим Европу для детей и вместе с детьми» – помочь политикам и специалистам в их действиях по привлечению внимания общественности, повышению информированности населения и осуществлению профилактических мер с особым упором на обеспечение действенной защиты и развития прав детей, в частности, права на защиту от любых форм насилия.

Эта программа охватывает два взаимосвязанных направления: защиту прав детей и мероприятия в рамках программы «Дети и насилие».

Продвижение прав детей

Государства-члены Совета Европы приняли на себя целый ряд обязательств, закрепленных в общих конвенциях о защите прав человека и конвенциях о правах ребенка и защите детей от любых форм насилия. Среди этих международно-правовых документов – Европейская конвенция о правах человека, пересмотренная Европейская социальная хартия и Конвенция Организации Объединенных Наций о правах ребенка. Кроме того, Советом Европы принят широкий круг конвенций и рекомендаций, напрямую или косвенно затрагивающих интересы детей.

Новая программа Совета Европы призвана содействовать государствам в эффективном выполнении принятых обязательств. Она поможет в разработке комплексной политики в интересах детей, создании необходимых структур, развитии партнерских связей и разработке инструментов и рабочих методов, а также в развитии информационных возможностей, подготовке кадров и повышении осведомленности общественности и всех тех, кого эта проблема напрямую затрагивает. Особое внимание будет уделено участию детей, вовлечению их в консультационный процесс и предоставлению им доступа к информации.

Этот проект направлен не только на выполнение существующих правовых норм, но и на разработку новых стандартов в тех сферах, где существуют пробелы и действуют нечеткие нормы. Наша главная цель заключается в преодолении противоречий между правовыми нормами и реальной жизнью.

³ Текст подается мовою оригіналу, що розміщено сайті Ради Європи <http://www.coe.int/t/transversalprojects/children/>

Программа действий «Дети и насилие»

Этот проект посвящен борьбе с насилием в отношении детей и направлен на претворение в жизнь комплексной политики по профилактике насилия и информировании специалистов и всего населения о существующей проблеме. В основе проекта лежат четыре принципа: защита интересов детей, профилактика насилия, уголовное преследование правонарушителей и участие детей в кампании по борьбе с насилием.

Выполняя поставленные задачи, мы разработаем инструменты и методики, отвечающие различным формам и проявлениям насилия (насилие в семье, школе, учреждениях опеки, общинах, пропаганда насилия в СМИ, сексуальная эксплуатация и сексуальное насилие). Основное внимание будет уделено подготовке рекомендаций об осуществлении комплексных профилактических мер и стратегий на национальном и местном уровне.

Особенное внимание будет уделено тем скрытым формам насилия в отношении детей, которые окружены стеной молчания (в частности, сексуальному насилию и телесным наказаниям), а также новым проявлениям насилия, связанным с появлением новых информационных технологий (порнография в Интернете и домогательства по мобильному телефону).

Все органы и подразделения Совета Европы будут участвовать в выполнении программы «Строим Европу для детей и вместе с детьми». Мы надеемся наладить взаимодействие между всеми проектами, осуществляемыми в рамках программы деятельности Организации, обеспечив тем самым комплексный подход также и на уровне Совета Европы.

Будут укрепляться партнерства со специализированными агентствами Организации Объединенных Наций, Европейской комиссией, неправительственными организациями (НПО) и профессиональными объединениями и рассмотрен вопрос о налаживании связей с частным сектором.

Офіційний веб-сайт програми

«Будуємо Європу для дітей і разом з дітьми»

http://www.coe.int/T/TransversalProjects/Children/Default_en.asp

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження голови обласної державної адміністрації 27.12.2005 № 1439

ЗАХОДИ

з проведення в області у 2006 році

Року захисту прав дитини

Здійснити підготовку кадрів служб у справах неповнолітніх області для прийняття нових функцій з питань опіки та піклування, усиновлення, прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу.

Служба у справах неповнолітніх обласної державної адміністрації, обласний центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій

Січень – березень

Після отримання відповідних нормативно-правових актів і рішень Кабінету Міністрів України вжити організаційних заходів щодо передачі службі у справах неповнолітніх функцій опіки та піклування, по роботі з прийомними сім'ями, дитячими будинками сімейного типу.

Управління обласної державної адміністрації: освіти і науки, у справах молоді та спорту, служба у справах неповнолітніх обласної державної адміністрації

Протягом першого півріччя 2006 року

3. Забезпечити першочергове оздоровлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у дитячих оздоровчих закладах області та за її межами.

Управління обласної державної адміністрації: освіти і науки, у справах молоді та спорту, райдержадміністрації, міськвиконкоми

Протягом року

4. Проводити інформаційно-просвітницьку роботу щодо популяризації сімейних форм виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Управління у справах молоді та спорту обласної державної адміністрації, обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (за згодою),

*райдержадміністрації, міськвиконко-
ми*

Постійно

5. Впровадити державну програму „Зернятко”, спрямовану на розвиток активних фізичних, соціальних, емоційних, духовних та інтелектуальних здібностей дітей у ранньому віці.

*Управління освіти і науки обласної
державної адміністрації*

Протягом року

6. Створити на базі обласної бібліотеки для дітей інформаційно-реабілітаційний центр для дітей-інвалідів.

*Управління культури і туризму облас-
ної державної адміністрації*

Протягом року

7. Проводити районні, міські та обласні спортивні змагання за програмою Спартакіади України “Повір у себе” серед дітей-інвалідів.

*Управління у справах молоді та спор-
ту обласної державної адміністрації,
райдержадміністрації, міськвиконко-
ми, обласний центр з фізичної куль-
тури і спорту інвалідів
“Інваспорт” (за згодою)*

Протягом II – III кварталів

8. Посилити контроль за цільовим використанням бюджетних коштів, спрямованих на виплату одноразової допомоги при народженні дитини.

*Головне управління праці та соціаль-
ного захисту населення обласної дер-
жавної адміністрації, райдержадміні-
страції, міськвиконкоми*

Постійно

9. Активізувати роботу з благодійними організаціями та фондами щодо залучення їх можливостей для надання адресної допомоги дітям з неблагополучних, багатодітних, малозабезпечених сімей та дітям, які залишилися поза межами сімейного виховання.

*Управління у справах молоді та спор-
ту обласної державної адміністрації,
райдержадміністрації, міськвиконко-
ми*

Постійно

10. Проводити роботу щодо паспортизації багатодітних сімей.

Управління у справах молоді та спорту обласної державної адміністрації, райдержадміністрації, міськвиконкоми

Постійно

11. Забезпечувати широке інформування населення щодо надання пільгових довгострокових державних кредитів на будівництво (реконструкцію) житла молодим сім'ям.

Управління у справах молоді та спорту обласної державної адміністрації, регіональне управління Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву (за згодою), райдержадміністрації, міськвиконкоми

Постійно

12. Забезпечувати соціальний супровід сімей у кризових ситуаціях.

Обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (за згодою), райдержадміністрації, міськвиконкоми

Постійно

13. З метою попередження раннього соціального сирітства забезпечувати роботу консультативних пунктів у пологових відділеннях міських, районних лікарень та територіально-медичних об'єднань.

Обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (за згодою), райдержадміністрації, міськвиконкоми

Постійно

14. Активізувати роботу по створенню на селі необхідних умов для регулярних занять фізичною культурою та спортом, проводити сімейні конкурси, "Веселі старти", "Разом з татом, разом з мамою" тощо.

Управління у справах молоді та спорту обласної державної адміністрації, райдержадміністрації, міськвиконкоми

Постійно

15. Проводити конкурси серед дітей та учнівської молоді щодо переваг здорового способу життя.

Управління освіти і науки обласної державної адміністрації, райдержадміністрації, міськвиконками

Постійно

16. Провести змагання “Тато, мама, я – спортивна сім’я” у три етапи та забезпечувати участь переможців у Всеукраїнських змаганнях.

Управління обласної державної адміністрації: у справах молоді та спорту, освіти і науки, обласний центр фізичного здоров’я населення “Спорт для всіх” (за згодою), райдержадміністрації, міськвиконками

Протягом року

17. Провести обласні конкурси сімейної творчості “Роде наш, красний”, огляд дитячої та юнацької творчості “Диво Таврії” для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, з малозабезпечених сімей.

Управління обласної державної адміністрації:

у справах молоді та спорту, освіти і науки,

райдержадміністрації, міськвиконками

Протягом року

18. Забезпечувати збереження мережі закладів культури, фізичної культури та спорту, дитячих оздоровчих закладів.

Управління обласної державної адміністрації:

у справах молоді та спорту, культури і туризму, освіти і науки, райдержадміністрації, міськвиконками

Протягом року

19. Надавати системну організаційно-методичну допомогу громадським організаціям, діяльність яких спрямована на профілактику негативних явищ у дитячому, молодіжному середовищі, реабілітацію хворих на наркоманію та алкоголізм, з метою активізації їх діяльності щодо пропаганди здорового способу життя.

Управління у справах молоді та спорту обласної державної адміністрації, райдержадміністрації, міськвиконками

Постійно

20. Здійснювати інформаційно-просвітницькі заходи щодо попередження насильства в сім'ї та жорстокого поводження стосовно дітей, профілактики негативних явищ у дитячому та молодіжному середовищі, збереження репродуктивного та статевого здоров'я.

Управління обласної державної адміністрації: у справах молоді та спорту, освіти і науки, охорони здоров'я, обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (за згодою), райдержадміністрації, міськвиконкоми

Постійно

21. Поліпшити побутові умови та матеріально-технічну базу інтернатних закладів області, додатково збільшивши обсяги фінансування з обласного бюджету.

Управління освіти і науки обласної державної адміністрації

Протягом року

22. Відповідно до банку даних здійснити навчальну підготовку прийомних батьків, батьків-вихователів для роботи в прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу.

Обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (за згодою)

Протягом 2006 року

ЗРАЗОК

інформаційного буклету

**Вінницький обласний центр соціальних служб
для сім'ї, дітей та молоді**

Насильство чи дисципліна?

Інформаційний буклет для дітей
із циклу "Сім'я – це простір без насильства"
© "Видавництво "Тезис", 2004.

У якій сім'ї зростаєш?

І везе ж декому! Он у Сергія батьки – завжди вислухають, дадуть відповіді на питання... Бабуся лагідна, дідусь добрий. Брат старший не знущається, а захищає, з уроками допомагає... Не страшно додому йти...

Чи виникали у тебе такі думки? Надто ж після чергового "розбору польотів" із розлюченим батьком чи сердитою мамою, вітчимом чи мачухою? Образливо терпіти й знуцання старших братів, сестер. Після того, паралізований страхом, відчуваєшся нещасним, розчавленим.

Та не поспішай із висновками. Може, ти перебільшуєш і у твоїй сім'ї все не так погано? Але як розібратися, чи доскіпування рідних – спроби порозумітися, навести лад, чи це суцільна несправедливість та жорстокість? Давай поміркуємо разом.

Домашнє насильство відбувається, коли одна людина до чогось змушує іншу або карає протиправне.

Насильство і дисципліна

Насильство в сім'ї – це будь-які навмисні дії, що порушують закон і завдають шкоди фізичному, психічному, моральному здоров'ю дитини. Насильство – це система поведінки, а не окремий випадок. При вирішенні важливих проблем діти із насильницьких родин не мають права на власну думку. Вони повинні коритися дорослим у всьому. Насильство і дотримання дисципліни – не одне й те ж саме. У житті навряд чи можна обійтися без криків: "Швидше, ми спізнаємося!" чи "Прибери ж свої речі!"

Попроси батьків встановити і пояснити внутрішні сімейні правила – тоді хоч знатимеш, за що і чи справедливо перепало на горіхи. Хай вкажуть на помилки, розтлумачать, чого від тебе вимагають, якої поведінки очікують, а чого не дозволяють. Успішні діти виростають у сім'ях, де встановлено високі вимоги: підтримувати порядок у будинку, організовувати своє дозвілля, добре поводитися.

Слухняним, акуратним, розумним станеш не зразу. Потрібні зусилля. Не перекладай на батьківські плечі того, що цілком зможеш зробити сам, намагайся не провокувати вибухів батьківського гніву.

Дратує, коли старші увагу звертають на те, як і що поїв, що вдягнув, чи не забру-

днів одяг, не отримав зауважень, а не цікавляться настроєм: що сьогодні тішило, а що засмутило, про що мріялося, а також як складаються стосунки з друзями?.. То розкажи про те, що тебе по-справжньому хвилює. Сам прийди з проханням: "Давай подумавемо разом". Може, мамі бракує саме такого контакту? Відкрий себе батькам!

А якщо все це не допомагає? Якщо ти бачиш старших не здатними ні на що, окрім вибухів гніву?

Відповідальність

В Україні уже є достатньо законів на захист життя і здоров'я дитини від протиправних зазіхань, принижень в родині. Відповідальність за насильницькі дії передбачають закон "Про попередження насильства в сім'ї" та Кримінальний кодекс: від штрафів, громадських або виправних робіт (за легкі тілесні ушкодження) чи позбавлення волі до 3 років (доведення до самогубства внаслідок жорстокого поводження, систематичного приниження тощо).

На сексуальне насильство теж є відповідне законодавче реагування (Ст. 117, 120, 121). За зґвалтування кривдника позбавляють волі на термін від 3 до 15 років. У статті 126 Карного кодексу йдеться про відповідальність за образу, а у статті 184 – за невиконання батьками (чи людьми, що їх замінюють), обов'язків щодо виховання дітей.

А які саме дії є протиправними і вважаються насильницькими? За що старших можна притягнути до відповідальності?

Форми насильства

– Фізичне – це використання дорослими сили: побої, тілесні ушкодження, ляпаси, штовхани, копання ногами, подряпини, нанесення опіків, удушення, щипання, брутальне хапання, удари кулаком, відкидання вбік чи дотолу, кидання у людину предметів, сіпання за волосся або його виривання, викручування, заламування рук, застосування зброї, позбавлення свободи, їжі, одягу та інших нормальних умов життя, що може призвести до смерті, порушень фізичного, психічного стану.

– Сексуальне – будь-яка сексуальна поведінка, що нав'язується проти твоєї волі, порушуючи твій психосексуальний розвиток: інцест (статеві стосунки з батьками), сексуальні доторки, нав'язування перегляду відповідних телепрограм і фільмів.

– Психологічне (емоційне) – навмисне приниження честі й гідності, яке спричинює образу, страх, невпевненість у собі. Це лайка, крик, образливе обзивання та прокльони. Залякування. Образливі жести. Брутальність стосовно дорогих тобі родичів та друзів, спричинення шкоди домашнім тваринам, яких ти любиш. Нищення, приховування, пошкодження цінних для тебе речей. Брутальна критика дій, думок, почуттів, звинувачення у всіх проблемах. Заборона висловлюватись. Поводження, як зі слугою. Обмеження свободи пересування аж до ізоляції, контроль спілкування з однолітками, дорослими, рідними батьком чи матір'ю. Надмірне втручання у всі твої таємниці, справи. Погрози розповісти всім про секрети; вигнати з дому, здати у дитячий будинок, психіатричну лікарню, міліцію чи тюрму; вчинити самогубство нібито через тебе; забрати з собою, пішовши з сім'ї, чи, навпаки, залишити; побити чи вбити. Відмова у допомозі.

– Економічне – позбавлення або обмеження майнових прав. Відмова у коштах

на їжу, теплий одяг, засоби гігієни чи ліки. Трата сімейних грошей однією людиною, що прирікає родину на голод і злиденне існування.

Безвиході не буває

Пам'ятай: ти маєш право на особисті почуття, друзів, думки, секрети. Забезпечити їжею, одягом, навчити доглядати за собою, піклуватися про тебе у разі хвороби – обов'язок дорослих. Із твоєю любов'ю до матері (батька) мають рахуватися, навіть якщо родина неповна чи ти живеш із вітчимом (мачухою). Ніхто не повинен тебе гнобити – ні рідні батьки, ні опікуни.

Не поспішай втекти з дому, не шукай способу помститися, а тим більше – вкоротити собі віку. Якщо вважаєш, що саме твій випадок – класичний зразок насильства, то обов'язково звертайся по допомогу.

Заходь і дзвони до центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Вінницької області!

Видання підготовлено обласним центром соціальних
служб для сім'ї, дітей та молоді
21050 м. Вінниця пул. Володарського, 47
тел/факс (0432)32-29-32; 32-50-92

ВИДИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ⁴

Раніше нам здавалося, що так званих благополучних сімей у нас, в країні розвинутого соціалізму значно більше, ніж сімей алкоголіків, нероб та просто неосвічених людей з брутальною поведінкою, яким притаманне насильство щодо жінок та дітей. Ми з малку засвоювали істину про те, що "Сміття з дому виносити не можна!". А це означало повне замовчування тих трагедій, які розгорталися за закритими сімейними дверима. Пам'ятаю типове здивування з приводу хуліганської чи злочинної поведінки підлітка: "Як це могло статися? Він же з благополучної сім'ї – батько у нього полковник чи начальник відділу спеціального конструкторського бюро, мати інженер, а він..." А він з великою вирогідністю був свідком домашнього насильства – чи приниження, ігнорування, чи, навіть, побиття матері. Може, і сам часто ставав жертвою насильства, доброго слова не чув, неспроможний був захистити ні себе, ні матір, ні з ким не міг поговорити про свій біль.

У наш час ми вже всі добре знаємо, що є таке ганебне досить, на жаль, поширене явище, як насильство в сім'ї. Прийнято Закон України "Про попередження насильства в сім'ї", суспільство робить багато для подолання домашнього насильства, але досить часто його важко розпізнати.

А як у світі?

У відповідності з оцінками Світового Банку в індустріально розвинутих країнах у загальному показнику смертності жінок у віці 15-44 років 19% припадає на зґвалтування та насильство у сім'ї. Це означає, що кожна п'ята жінка, що вмирає у цьому віці в наслідок травм, хвороб, що спричинені актами насильства.

У США 40% жінок є жертвами знущань, а у Японії – 59% жінок є жертвами насильства з боку партнерів.

В Індії та Шри-Ланці кожного року більш ніж 5000 жінок стають жертвами жерез посаг.

За даними статистики, кожного року 60 млн. Жінок у світі 2випадають” з народонаселення через передчасну смерть спричинену різними формами знущань та насильства (1).

У 2001-2002 роках було проведено соціологічне дослідження у 9 країнах СНД. Дослідники цікавились рівнем обізнаності населення про насильство у сім'ї та сексуальні домагання на робочому місці та їх висвітлення у засобах масової інформації. Було опитано 8500 осіб.

Виявилося, що населення країн СНД добре усвідомлює, що домашнє насильство є досить поширеним, але розпізнає як насильство як правило грубі, жорстокі форми насильства (фізичне та сексуальне насильство), що завдають шкоди тілу людини. Інші форми насильства (психологічне та економічне) розпізнає лише невелика частина опитаних. На жаль, в основному населення вважає насильство припустимим. Дослідження також показало, що на території СНД, як і у всьому світі, частіше від всіх форм насильства страждають жінки (2).

⁴ Подається за матеріалами підготовленими В.М.Бондаровською для посібника для дільничних міліціонерів .

Ми звикли вважати насильством зґвалтування та побиття. І нам здається, що всі погоджуються – це насильство. А от коли жінку чи дівчину, дитину, а, буває, і чоловіка. систематично принижують, їй (йому) погрожують, примушують робити те, що викликає страх, принижує гідність, це – насильство чи ні?

Виявляється все не так просто. Навіть зґвалтування та побої геть не всі в нашому суспільстві вважають насильством. За даними Українського Інституту соціальних досліджень, лише 27% опитаних жінок вважають насильством брудні лайки, лише 37% – приниження, і що цікаво – лише 49% – побиття, 56% – зґвалтування. Ще менше чоловіків відносять перелічені дії до насильства, наприклад, лише 45% чоловіків вважають побиття, 50% чоловіків вважають зґвалтування насильством над жінкою (3). Чи не вражаючі дані?

Домашнє насильство чи насильство в сім'ї, як його називають у Законі України “Про попередження насильства в сім'ї” – це такі дії одного члена сім'ї стосовно іншого, які порушують громадянські права та свободи людини, або які призводять до фізичного, психічного чи морального страждання.

На кого спрямоване насильство в сім'ї?

Як правило, суб'єктами та жертвами насильства в сім'ї:

- дружина чи чоловік;
- неповнолітні діти;
- престарілі батьки чи родичі;
- немічні родичі чи інваліди;
- усиновителі.

Зараз виділяють насильство в сім'ї на гендерній основі. Це насильство однієї людини стосовно іншої на підставі її статевої ознаки. Зокрема це може бути насильство чоловіка щодо жінки.

За статистикою 95% потерпілих від домашнього насильства складають жінки, а у 75% випадків домашнього насильства страждають діти.

Жорстоке поводження з дітьми – це особливий вид насильства в сім'ї, який, на превеликий жаль, стає все більш поширеним у світі і, зокрема, в Україні.

Багатьом людям здається, що насильство більш за все має місце у сім'ях алкоголіків чи наркоманів, у сім'ях неосвічених чи бідних людей. А ось світовий досвід дає підстави говорити про наступне:

домашнє насильство має місце в сім'ї незалежно від соціального статусу, релігійних переконань, сексуальної орієнтації чи етнічного походження. Жертвами насильства у сім'ї можуть бути як чоловіки, так і жінки. Але більшість жорстоких та таких, що повторюються, нападів все ж таки здійснюється чоловіками щодо жінок – їх партнерів;

у порівнянні з чоловіками, жінки на протязі свого життя частіше є об'єктами насильства; частіше стають об'єктами віктимізації, що повторюється (поступово опановують психологію жертви, що крім образ і нападів нічого не чекає); частіше одержують тілесні пошкодження і потребують медичної допомоги; їм частіше погрожують, і вони частіше відчувають страх та занепокоєння у зв'язку з цим;

у практичному контексті наслідки насильства у сім'ї у відношенні до житла, фінансового стану та виховання дітей для жінок набагато серйозніші, ніж для чоловіків.

Організація Об'єднаних Націй прийняла низку документів – декларацій, конвенцій та інших документів, які при прийнятті їх окремими державами допомагають визначити та долати різні види дискримінації та насильства щодо особистості. Так наприклад, у Декларації ООН "Про викорінення насильства по відношенню до жінок" (А/48/629)48/104), до якої приєдналася і Україна, вказується, що насильства можна віднести таке:

фізичне, сексуальне та психологічне насильство, яке має місце у сім'ї, включаючи побиття, сексуальне примушування по відношенню до дівчат у сім'ї, насильство, що пов'язане з посагом, зґвалтування жінки чоловіком, пошкодження жіночих статевих органів та інші традиційні дії, які завдають шкоди жінці, а також позашлюбне насильство та насильство, що пов'язане з експлуатацією;

фізичне, сексуальне та психологічне насильство, яке має місце у суспільстві взагалі, включаючи зґвалтування, сексуальне примушування, сексуальне домагання та залякування на роботі, в освітніх закладах та в інших місцях, торгівлю жінками та примушування до проституції;

фізичне, сексуальне та психологічне насильство з боку або при потуранні держави, де б це не відбувалося.

Насильство в сім'ї може мати форми фізичного, сексуального, психологічного впливу та примусу.

Погодьтеся, що ми звикли насильством вважати, насамперед, фізичне насильство – нанесення побоїв, тілесних ушкоджень, удушення, ляпаси по обличчю, штовхання, брутальне штовхання, використання зброї. Вже випадки позбавлення їжі, місця проживання, відмова у допомозі хворій чи вагітній людині не виступає у нашій свідомості як фізичне насильство, нам значно важче кваліфікувати такі випадки як неприпустимі, протизаконні дії.

Психологічне насильство довгий час здавалося нам не таким вже і небезпечним. Давайте розглянемо типові ситуації:

не розмовляє чоловік з жінкою місяцями чи роками. Хіба це насильство?

називає жінка чоловіка кожного дня ні на що не здатним через те, що він недостатньо заробляє. Це ж їхня справа;

знущається чоловік з жінки, насміхається над її віруваннями чи переконаннями. Погано. Але це їх справа;

ігнорує батько сина чи дочку, ніколи з ними не розмовляє чи кожного дня називає дурнем чи телепнем;

забороняють батьки дитині вільно пересуватися, закривають підлітка з парашею у кімнаті на кілька годин, ставлять на коліна на гречку. Ну і Що? Це ж батьки вчать дитину жити, привчають до порядку.

А потім ми з вами дивуємось, коли підліток стрибає з 9-го поверху, чи жінка йде з сім'ї світ за очі, чи людина, що була вихована в таких умовах має систематичну агресивну поведінку.

Отже, **психологічне насильство** – це:

- ігнорування почуттів особи;
- образа переконань, що мають цінність для особи;
- образа віросповідання, національної, расової та класової приналежності або походження;
- приниження особи;
- знущання над домашніми тваринами або їх знищення на очах особи (часто це жінка або дитина) з метою спричинити їй біль;
- переслідування особи (частіше жінки чи дівчини) через уявлені особою протилежної статі сексуальні зв'язки;
- покарання кривдником дітей через образу на дружину (чи чоловіка);
- обмеження свободи дій та пересування особи; погрози спричинити фізичну або економічну шкоду.

А чим, яким видом насильства є контроль за коштами, що витрачає один з членів родини, обмеження людини в одержанні коштів тощо. Скільки разів ми стикаємося з такими випадками, коли дружина виконує всю, повірте нелегку роботу по домашньому господарству, вихованню дітей, а її систематично принижує чоловік, даючи їй 20 гривень, а на другий день питається зі здивуванням: “А куди вже ти їх поділа?” Чи батько, який після розлучення чи зовсім нічого не виплачує на дітей, чи дає 100 гривень на 3-х дітей? Чи перетворення розмови про економічний стан сім'ї, розподіл фінансів на суцільний конфлікт?

Отже існує ще **економічне насильство**, яке розглядається, як:

вилучення або обмеження коштів;

контроль надходжень та фінансових витрат.

Мається на увазі не розподіл фінансів сім'ї за взаємною згодою, не взаємний контроль партнерів за перебігом коштів у сімейному житті, а контроль, часто жорстокий та принизливий, з боку однієї особи по відношенню до інших членів родини – дружини, дітей, батьків похилого віку...

Міжнародні документи і Закон України “Про попередження насильства в сім'ї” визначають ще такий вид домашнього насильства як **сексуальне насильство**. В Законі визначено, що це посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканість іншого члена сім'ї а також інші дії по відношенню до неповнолітнього, які порушують психосексуальний розвиток.

Що це означає?

До сексуального насильства можна віднести:

- гнів на ґрунті ревнощів;
- образа особи (найчастіше жінки) словами “повія”, “нечепура”, або “фригідна”;
- примус до сексуальних зносин з чоловіком та іншими людьми проти її волі;
- примус до хворобливих або садистських статевих зносин та застосування предметів для цієї мети;

- применшення значення почуттів партнера в сексуальному відношенні;
- примус партнера (найчастіше жінки) до спостереження за статевими зносинами, що відбуваються між іншими людьми;
- застосування погрози насильством для примусу партнера (найчастіше жінки) до згоди на сексуальний зв'язок;
- примус жінки одягатися всупереч її волі згідно з бажанням партнера (4).

Є ще в Законі України «Про попередження насильства в сім'ї» визначення такого виду насильства, як **примус**.

Маються на увазі різноманітні фізичні та психологічні впливи на особистість з метою примусити особу, чоловіка, жінку, дитину до дій, що можуть нанести шкоду її (його) здоров'ю, фізичному чи психічному.

Визначення та характеристика видів та форм жорстокого поводження з дітьми

Деякі фахівці виділяють 4 типи жорстокого поводження щодо дітей:

1. фізичне насильство;
2. нехтування;
3. сексуальне насильство;
4. психологічне жорстоке поводження.

Жорстоке поводження з дітьми визначають, як навмисні дії (чи бездіяльність) батьків, вихователів та інших осіб, які наносять шкоду фізичному або психічному здоров'ю дитини.

Виділяють декілька видів жорстокого поводження:

фізичне насильство – нанесення фізичних пошкоджень, тілесних покарань, а також залучення дітей у вживання алкоголю та наркотиків;

сексуальне насильство – використання дитини для задоволення сексуальних потреб дорослих, залучення в заняття дитячою проституцією, в тому числі використовуючи порнографічну літературу, фотографії, кінофільми і т.п. з ціллю здобуття прибутку;

психологічне (емоційне) насильство – відсутність любові та уваги до дитини, приниження її людської гідності, грубість (словесні образи, погрози і т.п.);

зневажання основних потреб дитини – відсутність умов для нормального життя дитини, турботи про її здоров'я та розвиток.

Внаслідок свого соціального статусу дитина знаходиться в залежності від дорослих і є найкращим об'єктом для прояву найнегідніших людських якостей.

Жорстокість по відношенню до дітей виникає як результат різних причин:

якщо дорослі мають негативні моральні якості;

якщо вони незадоволені своїм способом життя, соціальним станом, відсутністю роботи, іншими невдачами;

як результат конфліктів у сім'ї.

Жорстокість може бути проявом психічного захворювання батьків чи інших кривдників.

Різноманітні прояви жорстокого поводження з дітьми існували та існують у всіх країнах, незалежно від політичного, ідеологічного та економічного устрою. Біда в тому, що довгий час ми намагалися обходити увагою цю тему, називаючи дітей “привілейованим класом”. І вже тому діти вважалися захищеними від негативних посягань та зневажання. Наслідком Слідством такого ставлення є виявлення та реєстрація випадків жорстокого поводження з дітьми, відсутність системи всебічної допомоги постраждалим дітям та їх сім’ям.

Дитині легко заподіяти шкоду. Вразливість дітей до насильства пояснюється їх фізичною, психічною та соціальною незрілістю, а також залежним, підлеглим становищем по відношенню до дорослих, будь то батьки, опікуни, вихователі, вчителі.

Велику роль в розповсюдженні жорстокості до дітей відіграє необізнаність батьків або осіб, що їх замінюють, про те, які заходи впливу неприпустимі по відношенню до дитини, нерозуміння, що не кожне покарання іде їй на користь.

Не менш важливе значення має також низький рівень правової культури населення, недостатні знання законодавчих норм, що охороняють права дитини та гарантують покарання насильників. В тому числі, за порушення основних прав людини та дитини.

Жорстоке поводження з дітьми та зневажання їх інтересами можуть мати різні види та форми, але слідством цього завжди є:

серйозна шкода для здоров’я, розвитку та соціалізації дитини;

нерідко – погроза для життя дитини.

До жорстокого поводження з дітьми належать:

Фізичне насильство – нанесення дитині батьками або особами, що їх замінюють, вихователями фізичних травм, різних тілесних ушкоджень, які завдають шкоди здоров’ю дитини, порушують її розвиток або позбавляють дитину життя.

Фізичне насильство включає також залучення дитини у вживання наркотиків, алкоголю, давання їй отруйних речовин або медичних препаратів, а також спроби задушення або утоплення.

У деяких сім’ях як дисциплінарний захід використовують різні види фізичного насильства – від потиличників до ляпанців та шмагання ременем. Необхідно усвідомлювати, що фізичне насильство – це дійсно фізичний напад, воно завжди супроводжується словесним ображенням та психічною травмою. Що, безсумнівно, є прямим порушенням прав та свобод людини та особистості дитини.

Сексуальне насильство або спокушання – використання дитини дорослим або іншою дитиною для задоволення сексуальної потреби або одержання користі. До сексуального розбещення належить також залучення дитини в проституцію, порнобізнес.

Психологічне (емоційне) насильство – постійні або періодичні словесні образи дитини, погроза з боку батьків, опікунів, вчителів, приниження її людської гідності, звинувачення в тому, в чому вона не винна, демонстрація нелюбові, неприязні до дитини.

К цьому виду насильства належить також постійна брехня, обдурювання дитини. В результаті дитина втрачає довіру до дорослих, а також до вимог, що висуваються до дитини і не відповідають її віковим можливостям.

Зневажання інтересами і потребами дитини – відсутність належного забезпечення основних потреб дитини в їжі, одязі, житлі, вихованні, медичній допомозі через ряд об'єктивних причин (бідність, психічне захворювання, недосвідченість), а також без них.

Типовим є приклад зневажливого ставлення до дітей – залишення їх без догляду, що часто призводить до нещасних випадків.

Одним з проявів жорстокого поводження є відсутність любові у жінки до дитини, коли вона ще знаходиться в утробі матері, тобто **небажання вагітності**. Її, яка ще ніяк себе не виявила, вже не люблять, не думають та не турбуються про неї.

Діти, якими знехтували ще до народження, народжуються раніше терміну в два рази частіше, ніж діти від бажаної вагітності. Вони часто мають низьку масу тіла, частіше хворіють в перші місяці життя, гірше розвиваються.

Будь-який вид жорстокого поводження з дітьми призводить до різноманітних наслідків, але їх всіх єднає одне – шкода для здоров'я дитини або небезпека для її життя, не кажучи вже про порушення прав дитини.

Наводимо нижче класифікацію видів жорстокого поводження з дітьми.

Класифікація типів жорстокого поводження з дітьми. Можна виділити наступні типи жорстокого поводження з дітьми, які можна виділити на основі досвіду роботи з сім'ями та безпосередньо з дітьми:

жорстокі фізичні покарання, фізичні знущання, побиття:

побиття;

пштовхання;

спроби задушити;

викручування рук та ін.;

дитина є свідком знущань над іншими членами сім'ї:

батько б'є чи гвалтує матір у присутності дітей;

“погану” дитину фізично карають у присутності “хорошої” дитини;

дитина є свідком фізичних знущань над іншою людиною, що не є членом її родини та ін.

сексуальне насильство, інцест:

гвалтування;

нав'язування сексуальних стосунків;

сексуальні дотики/поцілунки;

інцест (кровозмішення) ;

показ порнографії;

залучення дитини до виготовленні порнографічного продукту та ін.

використання привілеїв дорослих:

поводження з дітьми як з рабами чи слугами;
покарання, поводження, як з підлеглими;
поводження як зі своєю власністю;
відмова повідомляти про рішення, що стосуються відвідин та опікунства;

залякування:

використовування свого росту, розмірів та сили;
навіювання страху за допомогою розповідей, дій, тестів, поглядів;
крики, стресогенна поведінка;
жорстокість щодо інших істот;

погрози:

кинути дитину;
самогубства;
заподіяти фізичної шкоди;
заподіяти шкоду іншим людям, тваринам, рослинам;
розлюбити дитину;
силами зла, що покарають дитину та ін.

використання громадських установ:

загроза покарання Богом, судом, міліцією, школою, спецшколою, притулком, родичами та психіатричною лікарнею;

ізоляція:

контролювання доступу дитини до інших людей: бабці/дідуся, однолітків, братів/сестер, батька/матері, інших людей;
контролювання перебування дитини у помешканні, заборона виходити з дому;
контролювання спілкування дитини з друзями, аж до перешкоджання спілкування за допомогою Інтернету;
закривання дитини у коморі, сараї чи туалеті, чи у будь-якому закритому приміщенні вдома, в школі;
обмеження спілкування з дитиною, аж до повного ігнорування у спілкуванні;

емоційне насильство:

приниження;
використання скарг;
використання дітей в якості довірених осіб;
крики;
непослідовність;
присоромлення дитини;

використання дітей у конфліктах між батьками;
“торгівельна” поведінка одного з батьків щодо любові до дитини;

економічне насильство:

незадоволення основних потреб дитини;
відмова чи зволікання у виплаті аліментів;
занижений розмір державної допомоги самотнім матерям та багатодітним сім'ям;
повна відмова дитині в грошах;
контролювання дитини за допомогою грошей;
протрачання сімейних грошей;
відмова дитині у підтримці;
використовування дитини як засобу торгу при розлученні;
нав'язування дитині економічно обмеженого способу проживання без існуючої для цього необхідності;
примушування дитини важко працювати.

Інформаційно-довідкове видання

**ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ В СІМ'Ї:
Інформаційно-методичний посібник**

Автор-упорядник:
Купрій Володимир

Підписано до друку 01.05.06
Формат 84x108/32
Тираж – 500 екз.